תלמוד ירושלמי · מפרשים · נועם ירושלמי · סדר מועד

נועם ירושלמי על תענית

ספריית אור ברסלב · or-breslev.co.il

נועם ירושלמי על תענית

מקור הטקסט: ספריא · רישיון: לפי המהדורה: נחלת הכלל או Creative Commons

התכנים שלפניכם נאספו, מוינו, סוננו ונערכו בעמל רב ובמסירות על ידי צוות פרויקט 'אוצריא' (otzaria.org).

לקריאה באתר, עם המפרשים והמקורות ליד כל שורה: https://or-breslev.co.il/library/נועם-ירושלמי-על-תענית/
הקובץ נוצר ב־21 בנובמבר 2026 מגרסה v39-202611200317 של הספרייה.

תוכן העניינים

פרק א 4
הלכה א 4
הלכה ב 4
הלכה ג 7
הלכה ח 14
פרק ב 15
הלכה ב 15
פרק ג 18
הלכה א 18
פרק ד 21
הלכה א 21
הלכה ג 26
הלכה ה 31

פרק א

הלכה א

קטע ב

מאימתי מזכירין גבורות גשמים רא"א מיו"ט ראשון של חג ור' יהושע אומר מיו"ט האחרון כו'. מחלפא שיטתיה דר"י תמן הוא אמר מיום טוב האחרון והכא הוא אמר משעת הניחו א"ר מנא שכל היום כשר ללולב (פי' וא"כ משעת הניחו נמי אינו אלא ביו"ט האחרון של חג ויזכיר מבערב לית כל עמא תמן (פי' אין כל העם מצוין בערב נמצא זה מזכיר משיב הרוח וזה אינו מזכיר) ויזכיר בשחרית אף הוא סבר שמא הזכירו מבערב והוא הוי מדכר מכיון דהוא חמי לון דלא מדכרין בקדמיתא ומדכרין באחריתא אף הוא יודע שלא אמרו מבערב אר"ח בר מרי הכין הוה ר' יונה אביך הוי בה ר' חגי בשם ר' פדת כו' עד שיזכיר ש"צ (פי' שהיחיד לא מזכיר עד שיזכיר שליח ציבור) ר' סימון בשם ריב"ל בשליח ציבור הדבר תלוי:

והנה הרא"ש כתב בפ"ק דתענית נראה לי דהאי טעמא קאי אפירכא תנינא דפריך ויזכיר בשחרית וקאמר שאין היחיד אומר עד שיזכור שליח ציבור (פי' שיאמר קודם תפילה מוסף בקול רם משיב הרוח ומוריד הגשם והאי אי איפשר בבוקר לפי שאינו יכול להפסיק בין גאולה לתפלה):

קטע ג

עוד (שם) בירושלמי דאת אמר בשליח ציבור הדבר תלוי ביחיד אם רצה להזכיר מזכיר בטל ודא דאת אמר אסור ליחיד להזכיר עד שיזכיר ש"צ בגשם קמון לצלותא כמו שהזכיר ש"צ (פי' אפי' שלא שמעו מהש"ץ אך כיון שכבר אמר הש"ץ משיב הרוח ע"כ יכול לומר בתפילתו משיב הרוח):

והרא"ש כתב שאחר שאמר שליח ציבור במוסף מתחילין העם לומר בתחילת המנחה ודייק מלישנא דמתניתין העובר לפני התיבה כו' האחרון מזכיר משמע דווקא העובר לפני התיבה דהיינו שליח ציבור כו' ואיפשר שגם מן הירושלמי דקדקה דקאמר אסור ליחיד להזכיר עד שיזכיר ש"צ בגשם ולא נהוג עלמא כך:

הלכה ב

קטע ב

עוד (שם) בירושלמי (ה"ב) אין שואלין את הגשמים סמוך לגשמים ר' יהודה אומר העובר לפני התיבה ביו"ט האחרון של חג האחרון מזכיר כו' אמר ר' יוחנן הלכה כר' יודא שאמר

משום ר' יודא בן בתירא ר' אבון בשם ר' יוחנן טעמא דר' יודא כדי שיצאו המועדות בטל מפני שהטל סימן יפה לעולם:

[**וכתב** הרא"ש והאי טעמא קאי אהזכרה ולא אהפסקה כי ביו"ט הכל באין לבהכ"נ בערב כי אין עושין מלאכה בחוה"מ ולכך אין מספיק הטעם הראשון ולכך מפרש כו' והר"ן כתב וכי מקשינן ויזכיר מבערב ויזכיר משחרית איו"ט של פסח בלחוד הוא דמקשינן דאילו ליו"ט האחרון של חג בטעמא בכדי שיצאו כל המועדות בטל סגי לן דכשם שבשביל כך אסרו שאלת גשמים עד יו"ט האחרון של חג דאיפשר דר' יהודה לא חייש לטעם דגשמים בחג סימן קללה אף מפני טעם זה בעצמו אחרוה עד מוספין אבל ביו"ט א' של פסח דכיון שמפני שיצאו כל המועדות בטל הפסיקו בו ההזכרה אע"פ שהוא זמן גשמים עדיין א"כ יזכיר מבערב ומשני לית כל עמא תמן וכו' כדאיתא התם]:

ולי נראה לבאר כמו שביארתי בספרי נועם ירושלמי (פ"ד דברכות) על הא דאיתא בירושלמי (סוף ר"ה) הלכה כר"ג באילין תקיעתא והוכיח מזה הרמב"ן דאין הלכה כר' גמליאל אלא באילין תקיעתא דהיינו בברכות של מלכיות כו' אבל לא בכל התפילה ובגמ' דילן איתא בר"ה (ד' ל"ה) א"ר יוחנן הלכה כר"ג בברכות של ר"ה ויוה"כ כו' משום דאושי ברכות משמע דקאי על כל התפילה וביארתי שם דהירושלמי לטעמי' אזיל שפוסק דהלכה כר' יהודה שאמר משום ראב"ע דכל מקום שיש חבר עיר היחיד פטור מתפילת המוספין ואמרינן בגמ' שם רב ביבי בשם ר' חנא אמר הלכה כר' יהודה שאמר משום ראב"ע מילתי' דשמואל אמרה כן דשמואל אמר מן יומי לא צלית דמוספין אלא חד זמן דמית ברי' דריש גלותא ולא צלי ציבורא וצלית וא"כ ביחיד בחבר עיר היחיד פטור מתפילת מוסף אלא דבמלכיות כל יחיד חייב ע"ז אומר הלכה כר"ג באילין תקיעתא דהש"ץ מוציא אבל בתפילת מוסף בלא"ה פטור והש"ס דילן אזיל לטעמי' דמסיק בברכות (ד' ל') דאין הלכה כר' יהודה שאמר משום ראב"ע וע"כ אומר הלכה כר"ג בברכות של ר"ה:

ובזה יתבאר הירושלמי דהכא דהקשה ויזכור מבערב ומשני לית כל עמא תמן כו' וע"ז משני ר' חגי וכן ר' סימון בשם ריב"ל דבשליח ציבור הדבר תלוי פי' בכדי שלא יהיו חלוקים העולם עם השליח ציבור שאינם יכולים לומר משיב הרוח עד שיאמר שליח ציבור משיב הרוח ולא שיאמר תחילה משיב הרוח קודם התפילה דאין זה מועיל אלא דהעיקר שיאמר תחילה בתפילתו ואח"כ יאמרו העולם וא"כ זה א"א רק בתפילת המוסף דבערב אין הש"ץ מחזיר את התפילה. ובשחרית אין יכול לומר עד שיאמר ש"ץ ואם ציבור לא יאמרו והש"ץ יאמר א"כ אין התפילות שוות (וכמו שכתב הריא"ז בר"ף

ונראה בעיני שכשם שש"ץ אומר בתפילתו כך כל יחיד ויחיד אומר בתפילת המוספים כשמתפלל כל א' תפלתו בלחש שכך הוא תפילת היחידים כמו תפילת השליח ציבור) וע"כ אומר משיב הרוח במוסף לפי שיטת הירושלמי שהלכה כר' יהודה שאמר משום ראב"ע דיחיד בחבר עיר פטור מתפילת המוספין וא"כ הציבור פטור מתפילת המוספין רק שהחיוב הוא על שליח הציבור וא"כ כשהשליח ציבור אומר הרי כל הציבור נפטרים באמירת שליח ציבור במה שהוא אומר בתפילה דהא יחיד בחבר עיר פטור מתפילת המוספין:

ובזה יתיישב מה שדקדק בס' רב עמרם הובא ברא"ש (פ"ק דתענית) הא דאמר ר' יהודה העובר לפני התיבה וכו' האחרון מזכיר משמע דדווקא העובר לפני התיבה דהיינו שליח ציבור מדלא תני במוסף כו' ולפי מה שביארתי ר' יהודה לטעמי' שאומר משום ראב"ע דיחיד בחבר עיר פטור מתפילת המוספין וע"כ קאמר העובר לפני התיבה ותמיהני על הראשונים דאמאי לא תירצו דר' יהודה לטעמי' שסובר דיחיד פטור מתפילה המוספין בחבר עיר:

ולפי"ז מתרץ הירושלמי במה שאומר דבשליח ציבור הדבר תלוי על מה שמקשה תחילה ויזכיר מבערב ויזכיר מבשחרית דכיון דתלוי בש"צ א"כ צריכים הציבור להתפלל שלא כהשליח ציבור שלא לומר משיב הרוח א"כ חלוקה תפילתן ע"כ קאמר ר' יהודה העובר לפני התיבה וא"כ הציבור שוין עם השליח ציבור דהא נפטרין במה שהשליח ציבור מתפלל

וע"כ קאמר בירושלמי (שם) קמון לצלותא כמו שהזכיר שליח ציבור פי' הבאים אחר תפילת הציבור והם אינם בכלל העיר ואין שליח ציבור פוטרן וכמו דאמרינן בירושלמי (פ"ז דברכות) דמר ר' יוחנן אני ראיתי את ר' ינאי עומד ומתפלל בשוק של ציפורין ומהלך ד' אמות ומתפלל של מוסף ואין חבר בציפורי כו' את ש"מ של ציפורין כציפורין (צ"ל שוק' של ציפורין כציפורין) את ש"מ חלוקים על ר' יהודה שאמר משום ראב"ע את ש"מ שאדם מתפלל ומהלך ד"א ומתפלל של מוסף (פי' דאם שוק של ציפורין אינה כציפורין א"כ לא מוכח שחלוקין די למא משום דלא הוה שוקא של ציפורין וא"כ לא הוי יחיד בחבר עיר) וא"כ מי שאינו נגרר אחר העיר א"כ חייב בתפילת המוספין ע"ז אומר קמון לצלותא א כמו שהזכיר שליח ציבור דכיון דאמר שליח ציבור משיב הרוח אע"ג שלא שמעו מהשליח ציבור אעפ"כ אומרים משיב הרוח וכמו שכתב (המ"א באו"ח ס' קי"ד) דהדר במקום שאין מנין ימתין עד זמן שמתפללין בקהילות:

והא דאמר בירושלמי ר' אבון בשם ר' יוחנן טעמא דר' יהודה כדי שיצאו המועדות בטל אף עפ"י שביארתי שלכך אומרים משיב הרוח בתפילת המוסף משום דבשליח ציבור הדבר תלוי ובעינן שלא יהיו חלוקים בהתפילות וע"כ תיקנו במוסף משום דיחיד בחבר עיר פטור מתפלת המוספין וע"כ אין הציבור והש"ץ חלוקים בהתפילות. וא"כ למה לי הטעם כדי שיצאו המועדות בטל וזה בודאי הוא דקאי לענין להתחיל לומר משיב הרוח דלענין הפסקה א"כ בודאי קשי' שיפסיק מבערב (וא"כ אין לתרץ כמו דמשני בירושלמי בריש פרקין לית כל עמא תמן כמו שכתב הרא"ש) וא"כ כיון דקאי לענין להזכיר משיב הרוח א"כ מספיק הטעם כמו שביארתי דלכך מתחילין במוסף משום דר"י לטעמי' שסובר דיחיד בחבר עיר פטור מתפילת המוספין:

ע"כ נראה לי דקאי אהא דאמר ר' יוחנן הלכה כר' יודא שאמר משום ר"י בן בתירא דהיינו עד שיעבור הפסח כמו דתנן ר' יהודה אומר עד שיעבור הפסח (וכמו דאמר בירושלמי תמן הוא אומר עובר לפני התיבה ביו"ט האחרון של חג האחרון כו' והכא הוא אמר הכי חדא בשם גרמי' וחדא בשם ריב"ב) וע"ז אומר טעמא דר' יהודה (פי' שאינו אומר כדברי ר' יהודה בן בתירא עד שיעבור הפסח דהא עדיין זמן גשמים עד שיצא ניסן (ור"י פוסק כריב"ב) וע"ז אומר כדי שיצאו המועדות בטל מפני שהטל הוא סימן ברכה (וע"כ אומר ר' יהודה העובר לפני התיבה ביו"ט הראשון של פסח כדי שיצאו המועדות בטל):

וא"כ לפי מה שביארתי א"כ הא דאמרינן בש"ס דילן בתענית (ד' ד') אמר רב אסי אמר ר' יוחנן הלכה כר' יודא אע"ג דבש"ס דילן פסק בברכות (ד' ל') דאין הלכ' כר' יהודה שאמר משום ראב"ע ור' יוחנן גופי' ס"ל דאין הלכ' כר' יודא שאמר משום ראב"ע דהא א"ר יוחנן אני ראיתי את ר' ינאי דצלי והדר צלי וכן בירושל' (פ"ד דברכו') מילתיה דר"י אמרה כן דמר ר' יוחנן אני ראיתי את ר' ינאי עומד ומתפלל בשוק של ציפורין ומהלך ד"א ומתפלל מוסף כו' ואת ש"מ חלוקים על ר' יהודה שאמר משום ראב"ע כו וא"כ צריך לומר הטעם משום דלית כל עמא תמן אפי' ביו"ט האחרון של חג נמי וא"כ אינו מוכרח מהירושל' שצריך הש"ץ לומר תחילה מה"ר אך כבר פסקו הראשונים לומר הש"ץ תחילה משיב הרוח וכן עיקר ועיין בש"ע או"ח (סי' קי"ד):

הלכה ג

קטע ג

שם (ה"ג) כמה גשמים ירדו ויהא אדם צריך לברך ר' חיי' בשם ר"י בתחילה כדי רביעה ובסוף שידוחו פני הקרמיד ר' ינאי בשם ר' ישמעאל בתחילה כדי רביעה ובסוף כדי שתשרה המגופה ויש מגופה נשרית אלא רואין אותה כשהיא שרוי' ר' יוסי בשם ר'

זעירא להפסק תענית נאמרה. (ופי' הק"ע וה"ק אם בתחילה קודם שהתחילו להתענות ירדו גשמים אפי' מועטין אין גוזרין תענית על הציבור אבל בסוף שכבר התחילו הציבור בתענית אין פוסקין עד שירדו גשמים מרובין לכל א' כדאית לי'). ר' חזקי' ור' נחום ורב אדא בר איכומה הוון יתיבין א"ל ר' אדא בר איכומא לא מסתברא רא לברכה נאמר' (ופי' הק"ע לברכה נאמרה בתחילה כדי רביעה כו' ולא לענין הפסק תענית) א"ל אין א"ל ולמה אמרת לי' דאי נהיג בשיטת רבו (וכ' הק"ע וה"ג א"ל ר' חזקי' לרב אדא בר אבימי לא מסתברא להפסק תענית נאמרה א"ל אין א"ל למה את אמרת לו הין הכין א"ל דהוא נהוג בשיטת רבו וכן הוא בברכות (פ' הרואה) והכי פירושא דלר"ח אמר רב אדא דלהפסק תענית נאמרה והקשה לו ר"ח למה אמרת לר' נחום כן שלענין ברכה נאמרה ולדידי' קא אמרת כן על הפסק תענית אמרת לי' בשיטת רבו א"ר מנא לר' חזקי' ומני רבו א"ל ר' זעירא א"ל ואנן אמרין ר' יוסי בשם ר' זעירא להפסק תענית נאמרה):

והנה המפרשים פירשו דבשיטת רבו א"ל דלענין ברכה נאמרה וע"ז אומר ומני רבו א"ל ר' זעירא א"ל ואנן אמרין ר' יוסי בשם ר' זעירא להפסק תענית נאמרה (פי' דנא כמו שאמר בשם ר' זעירא דלברכה נאמרה אלא דלענין הפסק תענית נאמרה):

[**ולי** נראה שצריך לומר דהא דאמר דלהפסק תענית נאמרה היינו בשיטת רבו ר' זעירא והגירסא הכא היא עיקר א"ל אף אנן אמרין ר' יוסי בשם ר' זעירא להפסק תענית נאמרה (פי' דאנן אמרינן דר' יוסי שמע מר' זעירא דלהפסק תענית נאמרה והוא אמר מסתברא דלהפסק תענית פי' דבשיטת ר' זעירא מסתברא דלהפסק תענית נאמרה).

וא"כ צריך לבאר הא דאמר מסתברא דלהפסק תענית נאמרה הוא בשיטת ר' זעירא והוא דמה דאמר דלברכה נאמרה הוא ניחא דבתחילה מברך על כדי רביעה פי' דברביעה שני' בעינן יותר לברכה. דהא כדי רביעה כבר ירד בתחילה וע"כ צריך לברך על יותר דאי כדי רביעה אין זה חידוש שיהא צריך לברך עוד הפעם וע"כ צרי' שיעורא יותר אבל לענין הפסק תענית א"כ הפי' הוא בתחילה (פי' קודם שהתחילו להתענות מספיק כדי רביעה) אבל לענין הפסק תענית צריך יותר ואמאי צריך להתענות דכיון שירדו גשמים כדי רביעה א"צ להתענות כן ה"נ אם התחילו להתענות וירדו כדי רביעה צריך להפסיק מתעניתם. וע"כ אמר דמסתברא דלענין ברכה נאמרה וירדו גשמים כדרכן וע"כ בתחילה הוא כדי רביעה ואח"כ שיברך עוד צריך יותר אבל שיהי' הפי' לענין הפסק תענית כיון דבתחילה סגי כדי רביעה צריך לפסוק מתעניתם:

וע"ז אומר דמה דאמרה להפסק תענית הוא בשיטת ר' זעירא והוא דהטעם דאם ירדו כדי רביעה דצריכים שיתענו ולא שיפסיקו מתעניתם אין הטעם משום דבעינן מטר

עוד יותר על כדי רביעה ואמאי כיון דבתחלה סגי כדי רביעה אלא הטעם כמו שכתב הרא"ש בתענית (ד' י') מי שהי' מתענה על החולה ונתרפא או על הצרה ועברה ה"ז מתענה ומשלים והקשה הראב"ד מ"ש מתענית גשמים לקמן (ד' י"ט) שמפסיקין ביום אם ירדו להם גשמים ותירץ דשאני תענית גשמים דכיון שירדו להם גשמים כל צרכן שוב אינו צורך בזה הפעם אבל צרה אחרת כל שעה צריך רחמים שלא תחזור ואינו טעם מספיק דבגשמים אפי' לא ירדו להם כל צרכן אוכלין ושותין ושמחין ואומרים הלל לפי שנתקבלה תפלתם כו' אלא נ"ל לחלק בין ציבור ליחיד דביחיד ה"ז משלים כל התענית שקבל עליו כו':

וע"כ אומר הירושלמי דבשיטת ר' זעירא ניחא דהא דבתחלה סגי בכדי רביעה אבל לבסוף בעינן כדי שתשרה המגופה. והטעם דאע"ג דסגי בכדי רביעה והראי' דאם ירדו להם בתחילה כדי רביעה סגי. אבל אעפ"כ אין פוסקין מתעניתם לא מפני שצריך עוד גשמים יותר אלא דכל הענין שירדו להם גשמים עד כדי רביעה הוא מפני שקיבלו עליהם התענית ואעפ"י שלא התענו אעפ"כ מהני מה שקיבלו עליהם התענית כמו שהתענו וכמו דאמרינן בתענית (ד' ח') בימי ר' זעירא גזור גזירה וגזור דלא למיתב בתעניתא א"ל ר' זירא נקבלי' עילוון ולכי בטיל הגזירה ליתבי' א"ל מנא לך הא אמר להו דכתיב אל תירא דניאל כי מן היום הראשון אשר נתת את לבך להבין ולהתענות לפני אלקיך נשמעו דבריך ובירושל' (בפ"ג דר"ה ה"ה) זו דברי ר' יודא ור"י אבל דברי חכמים קידוש ב"ד ותקיעת שופר והשמט כספים משמיטין ניחא קידוש ב"ד ותקיעת שופר השמט כספים ולא בסוף הן משמיטין ר' זעירא שמע לה מן הדא ויאמר אלי אל תירא דניאל כי מן היום הראשון אשר נתת לבך להבין ולהתענות לפני אלקיך כו' כבר נשמעו דבריך וכן (ברפ"ג דתענית) ר' זעירא שמע לה מן הדא ויאמר אלי אל תירא דניאל כי מן היום הראשון אשר נתת את לבך להבין ולהתענות לפניו כו' כבר נשמעו דבריך וכאן מכיון שנתנו ב"ד נפשן לעשות כמי שעשוי עכ"ל וא"כ כיון שלשיטת ר' זעירא מיום שנותנים לבם להתענות הוא כמו שהתענו וא"כ צריכים להשלים תעניתם אף אם ירדו להם גשמים ברביעה שאם לא היו מתחילים להתענות לא היו צריכים להתענות אעפ"כ צריכים להשלים תעניתם ואין מפסיקין דהא שירדו להם כדי רביעה היינו משום שקבלו עליהם התענית וא"כ איך יפסיקו וע"כ השיעור הוא עד שירדו גשמים כדי שתשרה מגופה. דאם ירד כשיעור הזה סובר הירושלמי דצריך לומר הלל ואין אומרים אלא על נפש שבעה וכרס מלאה והוא כמו שחילק הרא"ש אך הרא"ש כתב דאם התענה על החולה אפי' מת צריך

להשלים מחמת שקיבל עליו התענית ולשיטת הירושלמי הוא דווקא אם הבריא דכל עיקר שריחמו עליו הוא מחמת התענית שקיבל עליו וע"כ צריך להשלים תעניתו ודו"ק]:

קטע ח

שם תני אם הי' שנה חסרה נותן לה חסרונה ואם לאו הולך אחר סידרה דברי רשב"ג רבי אומר לעולם הולכין אחר סדרה (ופי' הק"ע אף עפ"י שחסרו ה' חדשים קודם מרחשוון הרביעה מג' בו) אם הי' השנה מעוברת הולכין אחר עיבורה מחלפא שיטתי' דרבי המן הוא אמר אחר סידורה. וכא הוא אמר אחר עיבורה (ופי' הק"ע ופריך מיחלפא שיטתי' דרבי תמן בערכין (פ"ט) תנן המוכר בית בבתי ערי חומה רבי אומר נותן לו שנה ועיבורה בין בשנה פשוטה בין בשנה מעוברת נותנין לו שס"ה ימים והוא הדין בכל דבר התלוי בשנים סובר רבי דנותנים לו שס"ה ימים והכא אומר רבי דנותן לו כל העיבור ר"ז ר' יסא ר' שמואל בר רב יצחק ומטא בה בשם ר' יוחנן לבסוף נצרכה ופי' הק"ע לבסוף נצרכה כמו קשי' כלומר לבסוף קא מיבעי' לי' דברי רבי ופירושו תמוה וכן מה שפירש הפ"מ ג"כ הוא דוחק:

ע"כ נראה לי דהא דאמר לבסוף נצרכה הוא שאומר דאינו קשיא דהא דאמרינן דסובר רבי ביומא (ד' ס"ה) אלא גזירה משום חטאת שעברה שנתה גזירה היא גופא חטאת שעברה שנתה הא לא קשיא כרבי דתניא שנה תמימה מונה שלש מאות וששים וחמשה יום כמנין ימות החמה דברי רבי וחכ"א מונה שנים עשר חודש מיום ליום ואם נתעברה נתעברה למוכר וא"כ לרבי לענין חטאת בת שנתה הוא אליבא דרבי שס"ה ימים כמו שסובר לענין בתי ערי חומה וכן לענין מה שעובר בבל תאחר בשנה בלא רגלים נמי איתא בר"ה (ד' ו') דלרבי בשנה מעוברת הוי שנה בלא רגלים דזה אינו תלוי בעיבור השנה וע"כ סובר דהשנה הוא שס"ה ימים משא"כ מה שתלוי בענין העיבור בודאי דמודה רבי דאחר עיבורה ואין זמן הרביעה אלא אח"כ:

ויתבאר זה מהא דאיתא בסנהדרין (ד' י"ח) גופא אין מושיבין מלך בסנהדרין ולא מלך וכה"ג בעיבור שנה כו' כה"ג משום צינה ופירש"י כה"ג מפני צינה אינו רוצה שתתעבר השנה מפני הצינה שצריך לטבול ולקדש ביוה"כ חמש טבילות ועשרה קידושין ואם תתעבר השנה הרי תשרי במרחשון וצינת מרחשוון תהי' בתשרי אמר רב פפא ש"מ שתא בתר ירחא אזיל ופירש"י אחר ירחים הראוי' להיות אם לא נתעברה הולך קור וחום של שנה וצינה הראוי' במרחשוון הוי בתשרי כשמתעבר) איני והא הנך ג' רועי בקר דהוו קיימי ושמעינהו רבנן דקאמרי חד אמר אם בכיר ולקיש כחדא יינץ דין הוא אדר כו' ועברוה רבנן להההיא שתא ופירש"י ועברוה רבנן ועשאוהו כשבט שקבעו אדר

השני אחריו אלמא שתא בתר עיבורא אזיל ולא נהגא חום דניסן באדר אלא מנהג אדר באדר השני ותסברא רבנן ארעיותא סמוך אלא רבנן אחושבנייהו סמוך ובלא"ה מעברין לי' והכא איסתיועי מסתייע' מילתי' כלומר כו' דאיקלע עיבור כמילתייהו ומיהו ברוב העיבורים שתא בתר ירחא אזלא. וזהו לשיטת הש"ס דילן:

אבל שיטת הירושלמי הוא השתא בתר עיבורא אזיל והוא דאיתא בירושלמי דסנהדרין (רפ"ב ה"א) ר' חנינא ור' כו' ולא כה"ג יושב בעיבור שאין כבוד כה"ג לישב בשבעה, תא חמי בשבעה אין כבודו לישב לח כש"כ בג' (פי' פשיטא דאין כבודו לדון לפני שלשה הדא אמרה דיני ממונות כלו בעשרים ושלשה):

וצריך לבאר דאמאי אין הירושלמי מפרש כשיטת הש"ס דילן בסנהדרין דהטעם דאין יושב בעיבור השנה הוא מפני הצינה אך הטעם הוא דשיטת הש"ס דילן דשתא בתרירחא אזיל וע"כ אומר דהטעם דאין הכה"ג יושב בעיבור הוא משום צינה אבל שיטת הירושלמי דשתא בתר עיבור השנה אזיל וא"כ לא יכול לפרש הטעם משום צינה דכיון שיעברו השנה לא יהי' צינה ביוה"כ דשתא בתר עיבור השנה אזיל ע"כ מפרש הטעם דאין כבודו של כה"ג לישב בשבעה והש"ס דילן סובר דד"מ שלו נמי בג' דדווקא דבר גדול ממש ולא דבר של גדול וכן פסק הרמב"ם ברפ"ה מה' סנהדרין ע"כ מפרש הטעם משום צינה:

ובזה יתבאר הירושלמי (פ"ק דסנהדרין) ר"ל אקדמי' חד סב בעיבור כו' ולח שמיע דמר ר' קריפסדא בשם ר' יוחנן מעשה ועיברו את השנה ג' רועי בקר חד אמר בכיר ולקיש באדר מינץ כו' ונן חמיין הדין שתא ולית בה חד מינהון ועיברו השנה על פיהם א"ר חלבו וב"ד הסכים עמהם ולא כן א"ר זעירא והוא שיהו הכל מודין מצד אחד (פי' שצריכין לעבר השנה הכל מטעם א' ואלו הרועי בקר זה אומר כך וזה אומר כך ומשני כיון דאילין מודין לאילן כו' כמי שכולם מודין מצד אחד וא"כ משמע דכל עיבור השנה הוי מחמת שהרועים אמרו סימנים איך שצריך להיות אדר וע"כ כיון שרואים שאין בה א' מכל אלו דברים ע"כ עיברו השנה, וזהו דלא כשיטת הש"ס דילן דאמרינן בסנהדרין (דף י"ח) אלא רבנן אחושבנייהו סמוך ורועי בקר איסתיוע הוא דאיסתייע מילתי' והוא משום דהש"ס דילן סובר דשתא בתר ירחא אזיל אבל שיטת הירושלמי דשתא אזיל בתר העיבור:

ובזה יתבאר הירושלמי תמן הוא אומר אחר סידורה. (פי' דרבי סובר בערכין (ד' ל"ח) דשנה תמימה היינו שנה ועיבורה דהיינו שס"ה ימים ואין העיבור בכלל השנה) וכא הוא אומר אחר עיבורה (פי' ובכאן לענין התענית אומר אם הי' שנה מעוברת הולכין אחר עיבורה) ר"ז ר' יסא ר' שמואל בר רב יצחק ומטי בה בשם ר' יוחנן לבסוף נצרכה

(פי' דזה אין חידוש אם השנה הולכת אחר עיבורה אפי' למ"ד דרבי לא קאמר אלא לענין שנה שכתבה התורה כגון לענין בתי ערי חומה וכן לענין בל תאחר וכן לענין שעירי חטאת אבל לא לענין הגשמים שזה הולך אחר העיבור דהא תנן בספ"ק דתענית היחידים חוזרים ומתענין עד שיצא ניסן וירדו גשמים סימן קללה שנאמר הלא קציר חטים היום וא"כ אם נתעברה השנה בודאי היחידים חוזרין ומתענין עד שיצא ניסן אע"ג שזה הי' על ידי עיבור השנה אך מכיון שב"ד מעברין השנה ע"כ הולך אחר העיבור ובפרט לשיטת הירושלמי דשתא בתר עיבור אזיל ואפי' לשיטת הבבלי נמי כך הוא הדין אליבא דכ"ע וא"כ מאי מקשה דרבי סובר דשנה הוא שס"ה ימים והכא סובר דאחר עיבורה דע"י העיבור משתנה לענין גשמים. וכה"ג איתא בירושלמי (ספ"ו דנדרים ה"ט) בת ג' שנים ויום א בא עלי' ה"ז בסקילה נמלכו ב"ד לעברו ובא עלי' אינו בסקילה א"ר אבין אקרא כו' לאל גומר עלי בת שלשה שנים ויום א' נמלכו ב"ד לעברו בתולין חוזרין ואם לאו אינן חוזרין וא"כ לכ"ע משתנה לפי העיבור וא"כ אין קושי' על רבי אלא לבסוף נצרכה פי' דהתם כל ההשתנות הוא לאחר העיבור שעיברו את השנה והכא סובר רבי דהולך אחר עיבורה אעפ"י שעדיין לא הגיע אדר. אך כיון שרוצים לעבר השנה הולך אחר עיבורה. וזה הוא החידוש וא"כ מוכח דהשנה משתנית אחר עיבורה אפי' העיבור הוא לבסוף אבל בודאי דאינו דומה להני דינים דרבי סובר דשנה תמימה הוא שס"ה ימים אלא לבסוף נצרכה אפי' העיבור הוא לבסוף:

[**וכה**"**ג** איתא בירושלמי ספ"ק דתענית לימים שבינתים צריכה (פי' דהחידוש הוא לימים שבינתים) כמו שפירשו המפרשים הק"ע והפ"מ ועיין לקמן מה שאבאר בזה] ודו"ק

[**עוד** יש לבאר הא דקאמר לבסוף נצרכה שהוא כמו דאיתא בירושלמי (פ"א דמגילה ה"ה) אדר הראשון תוספת אדר השני תוספת מה ביניהון ר' שמואל ב"ר רב יצחק אומר כו' נולד בחמשה משר באדר בשנה שאינה מעוברת ונכנס לשנה שהיא מעוברת. אין תימר אדר הראשון תוספת שנה ארוכה היא. אין תימר אדר השני תוספת אין לו אלא עד חמשה עשר באדר הראשון. והנה צריך לבאר דמאי קא מיבעי' לי' הא איתא בערכין (ד' ל"ח) כשהוא אומר תמימה להביא את חודש העיבור ואיתא שם א"ר אבא בר ממל שני בתי ערי חומה אחד בחמשה עשר באדר הראשון כו' ואמר ר' אבא בר ממל נולדו לו שני טלאים כו' הא תו למה לי היינו הך מהו דתימא התם כתיב תמימה הכא לא כתיב תמימה קמ"ל וא"כ חודש העיבור הוא בכלל השנה ומאי קא מיבעי' לי' אם אדר הראשון תוספת או אדר השני תוספת וע"כ איפשר לומר דקא מיבעי' ליה אם השנה נשלמת באדר הראשון וא"כ כיון שכבר נשלם השנה באדר הראשון וא"כ אין תימר אדר הראשון

תוספת שנה ארוכה היא אין תימר אדר השני תוספת אין לו אלא עד חמשה עשר באדר הראשון דכיון שכבר נשלם השנה באדר הראשון א"כ אינו ראוי להקרבת כבשים שהם בני שנה אבל אם השנה אינה נשלמת אלא אחר אדר השני א"כ בודאי הוי אדר שני נמי בכלל השנה ועוד איפשר לומר דמיירי שנתעברה השנה לאחר שנשלם השנה באדר הראשון וא"כ כבר נשלם השנה באדר הראשון וא"כ אינו כשר להיות כבש שכבר נפסל משעה שנשלמה שנתו באדר הראשון רק אי אמרינן דאדר הראשון תוספת. א"כ איגלאי מילתא למפרע שלא נשלמה שנתו באדר הראשון אבל אם אדר השני תוספת וא"כ כיון שנתעברה אח"כ כבר נשלמה שנתו מאדר הראשון ע"כ פסול לקרבן של כבשים בני שנה:

וא"כ איפשר לומר דהא דקא מיבעי' ליה בכבשים ואמאי לא מיבעי' ליה בבתי ערי חומה אם נשלמה השנה באדר הראשון ולפי מה שפירשתי דמיירי אם נתעברה אח"כ א"כ ליבעי בבתי ערי חומה ששם עיקר הפלוגתא של רבה וחכמים איפשר לומר דהתם כיון דכתיב תמימה וע"כ אפי' אם נשלמה השנה באדר הראשון ואפי' אם נתעברה אח"כ אך כיון דכתיב תמימה ע"כ פשיטא ליה להירושלמי דאפילו בכה"ג הוי אדר השני בכלל השנה דהא כתיב תמימה ולא מיבעי' ליה אלא לענין טלאים דלא כתיב תמימה והירושלמי אינו סובר כשיטת הש"ס דילן דילפינן שנה שנה מהתם וע"כ לא מיבעי' ליה אלא לענין טלאים אם נשלמה שנתו באדר הראשון אבל לא לענין בתי ערי חומה

ולפי"ז איפשר לומר דהא דפליגי רבי וחכמים בבתי ערי חומה היינו דווקא אם נשלמה השנה באדר הראשון (או שנתעברה אח"כ באדר הראשון) ועל כן פליגי דרבנן סברי דכתי' תמימה היינו לענין עיבור השנה אפי' אם נשלמה השנה באדר הראשון ונתעברה אחר כך ורבי סובר דתמימה היינו דבין שנה פשוטה ובין שנה מעוברת צריך להוסיף אחד עשר יום כמנין ימות החמה:

וע"כ איפשר לומר דע"כ אומר על הא דמקשה בירושלמי אהא דרבי אומר אם היתה שנה מעוברת הולכין אחר עיבורה ומקשה מחלפא שיטתיה דרבי תמן הוא אומר אחר סידורה וכא הוא אמר אחר עיבורה וע"ז אומר רבי יסא ר' שמואל בר רב יצחק ומטי בה בשם ר' יוחנן לבסוף נצרכה. (פי' הא דפליגי ר' וחכמים בבתי ערי חומה היינו אם נשלמה השנה באדר הראשון ולא שהיתה נשלמה אח"כ. או כמו שביארתי לענין שאם עיברוה אח"כ וע"כ פליגי רבי וחכמים אבל אם העיבור היה שהסכימו תחילה לעבר השנה כ"ע מודו דהעיבור הוא בכלל השנה וע"ז אומר דלבסוף נצרכה אם נשלמה השנה באדר הראשון ועיברוה אח"כ אבל אם נתעברה בתחילה דהיינו שב"ד הסכימו שתהא

השנה מעוברת בודאי דהולכין אחר עיבורה וע"כ לא קשיא מדרבי אדרבי ולא מיחלפא שיטתיה ודו"ק:

הלכה ח

קטע ב

שם (ה"ח) עברו אלו ולא נענו ממעטין במשא ומתן בבנין ובנטיעה באירוסין בנשואין בשאילת שלום כו' אמר רשב"ל הדא דתימר בבנין של שמחה כו' שמואל אמר אפי' בט' באב יארס שלא יקדמנו אחר כו' תני אין שואלים בשלום חבירים בתשעה באב אבל משיבין את ההדיוטות כו' לימים שבינתי' נצרכה (ופי' הק"ע דפריך מהא דתני אין שואלים בשלום חבירים בתשעה באב והוא הדין בכל העניה וכיון דתנן היחידים חוזרים ומתענים ממילא ידעינן דאין שואל שלום ומשני לימים שבינתים צריכה אין היחידים מתענין אלא שני וחמישי קמ"ל מתניתין דאף בשאר הימים אין בהם שאילת שלום והפ"מ פירש לא כן הני אהא דקתני ממעטין בשאילת שלום פריך דמשמע דבמיעוט לחודיה סגי והא לא כן תני אין שואלין בשלום בתשעה באב ואם כן אין שואלין כלל ומשני לימים שבינתים נצרכה בימים שבין שלשה תענית לג' תענית כו') עיין שם ופירושם דחוק מאוד:.

ע"כ נראה לי דקאי אהא דקאמר שמואל דמותר לארוס אשה אפי' בתשעה באב, וא"כ חמיר הני ימים דעברו אלו ולא נעני לענין אירוסין דהא הכא אמרינן דממעטין באירסין ואילו בט' באב אמר שמואל דמארסין והאי ממעטין היינו שלא היו מאריסין כלל וכמו שכתבו התוס' בפ"ק דמגילה (ד' ה') בד"ה ממעטין רוצה לומר שלא יהא ששים כלל וחמירי מט' בחב שמארסין בו אבל אין לפרש ממעטין אבל ששים קצת דא"כ היה לו לפרש השיעור מה הוא קורא ממעט עכ"ל וא"כ הני ימים חמירי מט' באב לשמואל דאמר מארסין בתשעה באב וא"כ קשיא דלמה ליה למיתני בשאילת שלום דהא הוא ק"ו מתשעה באב. דהא הני ימים חמירי לענין אירוסין (ועיין תוספות יבמות (דף חג) בד"ה שאני כו' אבל בשבת שחל תשעה באב להיות בתוכה אסור ליארס דאי שרי אכתי איכא ק"ו דכיבוס ומיהו במגילת סתרים מתיר ליארס אפי' בתשעה באב שלא יקדמנו אחר ברחמים והביא ראיה מירושלמי וצ"ל דבאבילות דרבים יש להחמיר אפי' בכיבוס כו'):

וע"ז משני לימים שבינתים צריכה ונראה לי להגיה לשבתות שבינתים צריכה דאילו בתשעה באב שחל בשבת שואלים בשבת דהוי כמו פרהסי' ויש שאילת שלום בשבת והא דאמרי' בירוש' ברכות ובפ"ג דמוע"ק ר' יוסי בן חלפתא הוי משבח בי ר"מ קומי ציפוראי כו' לי' חמא אבילי' בשובתא ושאל בון א"ל כו להודיענו שאין אבל בשבת

ואמרינן התם מקום שנהגו לשאול בשלום אבלים בשבת שואלים זהו לענין לשאול בשלום אבלים אבל אבלים מותרין בשאילת שלום כמו דאיתא בש"ע יו"ד וסי' שפ"ה) אבל בהני ימים תנינן וממעטין בשאילת שלום דהני לאו משום אבילות אלא צער שמצערין עד שיענו ע"כ ממעטין בשאילת שלום וע"כ צריך למיתני דאע"ג דהוי ק"ו מט' באב דמארסין ואעפ"כ אין בו שאילת שלום מכש"כ הני דחמירי לענין אירוסין עכ"ז משמיענו דאפי' בשבתות נמי אין שואלים וע"ז אומר לימים שבינתים צריכ' פירוש בשבתות או שצ"ל לשבתות שבינתים נצרכה וכמו שביארתי:

פרק ב

הלכה ב

קטע יא

ר' זעירא בשם רב ירמי' יחיד בתענית ציבור צריך להזכיר מעין המאורע והיכן הוא אומרה בין גואל ישראל לרופא חולים ומהו אומר עננו כו' העונה בעת צרה. ר' ינאי בי ר' ישמעאל בשם רשב"ל אפילו יחיד שגזר על עצמו תענית צריך להזכיר מעין המאורע ר' זעירא בשם רב חונה אומרה בלילי שבת וביומו. א"ר מנא ואנא דלא בדקיתא אי כהדא דר' ירמיה (פי' שצריך לקבוע ברכה בין גואל לרופא) אין כהדא דר' ינאי בי ר' ישמעאל (פי' שאומרה בשומע תפילה) סלקות לסידרא ושמעית רב הונא בשם רב אפי' יחיד שגזר על עצמו תענית צרי' להזכיר מעין המאורע התיב ר' יוסי והא מתניתא פליגא בכל יום מתפלל אדם שמונה עשרה ובמוצאי שבת ובמוצאי יוה"כ ובמוצאי תענית ציבור כו' הוי איתותבת בין גואל ישראל לרופא חולים:

והנה הק"ע והפ"מ פירשו בדחוקים גדולים ע"כ נראה לי להגיה בכל יום מתפלל אדם מעין י"ח חוץ במוצאי שבת (פי' משום שצ"ל הבדלה בחונן הדעת) ובמוצאי יוה"כ גם כן משום שצריך לומר הבדלה וקמ"ל דאע"ג דטריחא ליה משום שהתענה אעפ"כ צריך להתפלל י"ח ועיין בירושלמי לקמן פ"ד דתענית (ה"א) רב חונא בשם רב תפילת נעילה פוטרת של ערב א"ר בא לר"ח ואיכן הוא מזכיר של הבדלה א"ר יונה ואיך יהי' שבע פוטרת שמו"ע א"ל ולא כבר איתותבת א"ל ובגין דאיתותבת תיבטל א"ר יוסי מה דמקשה ר' בא קשי יאות (פי' שמקשה דאיך תהיה פוטרת של ערב הא צריך לומר הבדלה) מה דקשי ר' יונה לא קשי יאות קל הקילו עליו מפני תעניתו שיהא שבע פוטרת שמונה עשרה כו') וע"כ אומר שבכל יום מתפלל אדם מעין י"ח חוץ ממוצאי שבת משום שצריך לומר הבדלה וכן במוצאי יוה"כ צריך לומר הבדלה ובמוצאי תעני' ציבור (והוא ט"ס

צ"ל) ובתענית ציבור (פי' דבתענית ציבור אינו יכול ג"כ להתפלל מפני שצריך לומר עננו בין גואל לרופא וסובר דלא קשי' דניכללי' מכלל דהא אומר דבמוצאי שבת ובמוצאי יוה"כ צריך להתפלל י"ח מפני שצריך לומר הבדלה בחונן הדעה וכמו דאמרי' בברכות (ד' כ"ט) אמר ר"נ אמר שמואל כל השנה כולה מתפלל אדם הביננו חוץ ממוצאי שבת ומוצאי יו"ט מפני שצ"ל הבדל בחונן הדעת מתקיף לה מר זוטר' ניכללי' מכלל הביננו כו' המבדיל בין קודם לחול וא"כ כיון שאומר דכל השנה כולה מתפלל אדם מעין י"ח חוץ ממוצאי שבת ומוצאי יו"ט א"כ סובר דאין יכול לכלול בהביננו אע"ג דאתי בתחילת צלותא וכמו דאמרי' בברכות ושם) אמר רב ביבי בר אביי כל השנה כולה מתפלל אדם הביננו חוץ מימות הגשמים מפני שצריך לומר השאלה בברכת השנים מתקיף לה מר זוטרא וניכללי' מכלל ודשאינו בנאות ארצך ותן טו"מ אתי לטרודי אי הכי הבדל' בחונן הדעת נמי אתי לטרודי אמרי התם כיון דאתי בתחילת צלותא לא מטריד הכא כיון דאתי באמצע צלותא מטריד מתקיף לה רב אשי ונאמרה בשומע תפילה דאמר ר' תנחו' אמר רב אסי טעה כו' שאלה בברכה השנים כו' מפני שיכול לאומרה בשומע תפלה. וא"כ ודאי דאינו יכול לכלול עננו דהוי באמצע צלותא וע"כ אומר חוץ ממוצאי שבת ומוצאי יו"הכ ותענית ציבור משום שצריך לומר עננו בין גואל לרופא:

וא"כ כיון דהתיב ר' יוסי קו' על הא דרב חונ' בשם רב דאפי' שגזר על עצמו תעני' צריך לומר מעין המאורע ואקשי ליה ר' יוסי מהאי ברייתא ואמר דהא מתניתא פליגא דהא תני' דבכל יום מתפלל אדם שמונה עשרה חוץ ממוצאי שבת ומוצאי יוה"כ ותענית ציבור (לפי הגהתי שהגהתי) ומקשה מזה על רב שאומר דאפי' יחיד שגזר על עצמו תענית צריך לומר מעין המאורע דא"כ מפני מה תני בברייתא חוץ מתענית ציבור הא אפי' יחיד נמי צריך להתפלל שמונה עשרה מפני שצריך לומר מעין המאורע דהיינו עננו:

וא"כ מוכח מזה דרב סובר כר' ירמיה שאומר דיחיד אומר ברכה, בפני עצמו. והביא ראיה מהא דאמר רב יחיד שגזר על עצמו תענית צריך לומר מעין המאורע ומקשה ע"ז ר' יוסי מברייתא דתני דדווקא תענית ציבור צריך להתפלל י"ח מפני עננו אבל לא יחיד וא"כ הא דאמר רב דיחיד צריך לומר מעין המאורע הוא בשומע תפלה א"כ לא קשי' מהך ברייתא דע"כ יחיד שגזר על עצמו תענית מתפלל מעין י"ח מפני שיכול לכלול בהביננו בשומע הפלה דבשומע תפלה לא מטריד משום שבכל יום שואל אדם צרכיו בשומע תפלה והכי מוכח בש"ס דילן בברכות (ד' כ"ט) דאמר רב ביבי בר אביי כל השנה כולה מתפלל אדם הביננו חוץ מימות הגשמים מפני שצריך לומר שאל' בברכת השני' מתקיף לה מר זוטרא וניכללי' מכלל כו' אתי לאיטרודי אי הכי הבדלה כו' אתי לאיטרודי

אמרי התם כיון דאתי בתחילת צלותא לא מטריד הכא כיון דאתי באמצע צלותא מטריד מתקיף לה רב אשי ונימרה בשומע תפלה דאמר ר' תנחום כו' טעה שאני וא"כ מוכח דאם אומר בשומע תפלה לא מטריד משום דבכל יום אדם שואל צרכיו בשומע תפלה וא"כ אם הא דאמר רב דיחיד שגזר על עצמו תענית צריך לומר מעין המאורע א"כ לא הוי מקשה מברייתא מהא דקאמר דדוקא תענית ציבור היינו משום דתענית ציבור קובע ברכה לעצמו בין גואל לרופא ע"כ לא יכול לכלול בהביננו משא"כ ביחיד שגזר על עצמו תענית שאומרה בשומע תפלה א"כ יכול לכלול בשומע תפלה אלא ודאי דהא דאמר רב דיחיד שגזר על עצמו תענית צריך לומר מעין המאורע הוא בין גואל לרופא וע"כ פריך מברייתא דתני דוקא תעני' ציבור אינו יכול להתפלל מעין י"ח מפני עננו. הא יחיד נמי אינו יכול להתפלל מעין י"ח ביום שהתענה מפני עננו וא"כ מוכח דהא דאמר רב דיחיד אומר עננו היינו בין גואל לרופא וכן איתא בתענית (ד' ג') אדברי' רב יהודה לרב יצחק ברי' כו' יחיד שקיבל עליו תעני' מתפלל של תענית והיכן אמרה בין גואל לרופא מתקיף לה רב יצחק וכי יחיד קובע ברכה לעצמו אלא אמר רב יצחק בשומע תפלה וע"ז אומר בירושלמי הוי איתותבת בין גואל ישראל לרופא חולים ודו"ק:

[**ובזה** יתבאר הא דאיתא בירושל' אח"כ שלח לר' נחום גבי רבי ינאי בריה דרבי ישמעאל א"ל איזהו שבע מעין י"ח דשמואל א"ל הביננו כו' א"ר חגי אם היה ימות הגשמים אומר גשמי ברכה אם היה טללים אומר טללי ברכה כו' וא"כ משמע דסובר הירושלמי דאומר טל ומטר בהביננו. וא"כ קשיא דהא אמרינן בברכות (דף כט) אמר רב ביבי בר אביי כל השנה כולה מתפלל אדם הביננו חוץ מימות הגשמים מפני שצריך לומר שאלה בברכת השנים ופריך אי הכי הבדלה כו' אמרי התם כיון דאתי בתחילת צלותא לא מטריד הכא כיון דאתי באמצע צלותא מטריד כו' וא"כ כיון דהירושלמי הביא הברייתי' דכל השנ' דמתפלל אדם שמונה עשרה חוץ ממוצאי שבת (לפי מה שהגהתי) והוא משום שצריך לומר הבדלה ואינו יכול לומר בהביננו וא"כ מכש"כ דאינו יכול לומר ותן טל ומטר באמצע צלותא:

אך איפשר לומר דשיטת הירושלמי דכמו דיכול לומר בשומע תפילה ולא מטריד משום דבכל יום אדם מתפלל צרכיו בשומע תפלה הכי נמי אם אומר תן טל ומטר בברכת השנים יכול לומר וכמו דאיתא (פ"ק דע"ג ד' ח) אמר רב יהודה כו' אע"פ שאמרו שואל אדם צרכיו בשומע תפלה אבל אם בא לומר בסוף כל ברכה וברכה מעין כל ברכה וברכה אומר אמר רב חייא בר אשי אמר רב אף על פי שאמרו שואל אדם צרכיו בשומע תפלה אם יש לו חולה בתוך ביתו אומרה בברכת חולים ואם צריך לפרנסה אומרה בברכת

השנים. וע"כ יכול לומר טל ומטר באמצע הברכה של ברכת השנים כמו שאומר בשומע תפלה אבל הבדלה שהוא מענינו של יום מחמת שהוא מוצאי שבת ואינו שייך להתפלה. וכן עננו אינו שייך להתפלה אלא מפני שהוא תענית ציבור ע"כ צריך להתפלל י"ח ואינו כוללה בהביננו מחמת שבכל יום שואל צרכיו בשומע תפלה וכמו דאמרינן (רפ"א ה"א) עד כדון ציבור שיש לו יחיד שאין לו א"ר חיננא לא כן א"ר זעירא בשם רב חונה יחיד תובע צרכיו בשומע תפלה ואלו צרכיו הן (ויש לדחות) ודו"ק]:

פרק ג

הלכה א

קטע ג

תני כשם שמתריעין עליהן בשאר כו' כך מתריעין עליהן בשביעית מפני פרנסת אחרים כו' חברי' אמרין מפני פרנסת עובד כוכבי' ר' זירא אמר מפני פרנסת חשודים אתי' דר"ז כר' ודחברי' כר"פ בן יאיר דר' זירא כרבי חד ספר הוי חשוד על פירות שמיטת' אייתוני' גבי רבי אמר לון ומה יעביד עלובא ובגי חייו הוא עבד (פי' דרבי סובר דשביעית בזמן הזה דרבנן כמו דאמרינן במוע"ק (דף ב') דתניא רבי אומר וזה דבר השמיטה שמוט בשתי שמיטות הכתוב מדבר א' שמיטת קרקע וא' שמיטת כספים בזמן שאתה משמט קרקע אתה משמט כספים בזמן שאי אתה משמט קרקע אי אתה משמט כספים ודחברי' כר' פנחס בן יאיר) רבי בעא מישרי שמיטתא (פי' שרצה להתיר שביעית ורצה להקל מפני צורך ענייי') סלק ר' פנחס בן יאיר לגבי' א"ל מה עיבורי' עבידין א"ל עולשין יפות כו' ידע רבי דלית הוא מסכמא עמי' אמר לי' מישגח רבי מיכול עימן כו' נחתת אישתא מן שמיא ואקפת עלוי כו'.

ונ"ל דהא דקאמר מפני פרנסת עובד כוכבים הוא משום שסובר דאין שביעי' נוהג בפירו' של עובד כוכבי' משו' דיש קנין לעובד כוכבי' בא"י להפקיע מידי קדושת' וע"כ אין שביעית נוהג בפירו' של עובדי כוכבים וכמו שהאריך בזה המהרי"ט בתשובה (ח"א סמ"ג) וע"כ מתריעין מפני פרנסה עובד כוכבי' והא דקאמר עולשין נעשו יפות הוא משום דאית בירושל' (פ"ז דשביעית) לא כן אר"י ב"ח עולשין חשובות הן לטמא טומאת אוכלין בשביעית (פי' שאין ירקות מצויות ע"כ הם חשובות משא"כ בשאר השנים) הדא אמרת עד שלא התיר רבי להביא ירק מחוצה לארץ אבל משהתיר רבי להביא ירק מחוצה לארץ היא שביעית היא שאר השנים:

וע"כ אמר לו שעולשין נעשו יפות וע"כ הבין רבי שאין רצונו להתי' שמיטה דא"כ אין עולשין יפות דהוי מאכל בהמ' ועוד מוכח מזה שסובר דאין להביא ירק מחוצה לארץ דאל"כ אין עולשין נעשו יפות דכיון דרבי התיר להביא ירק מחוץ לארץ א"כ אפילו בשביעית אינו רק מאכל בהמה:

וע"כ איפשר לומר דכשביקש רבי שיאכל עמו ולא רצה לאכול עמו ובירושלמי אינו מביא הא דאמרינן בחולין (ד' ז') שלא רצה ליהנות מסעודה אחרים אלא הא שלא רצה לאכול הוא משום דאמרינן בסנהדרין (דף י"ב) דתני' אין מביאין ירק מחוצה לארץ ורבותינו התירו מאי בינייהו א"ר ירמי' חוששין לגושיהן איכא בינייהו (ופירש"י שמא יבוא עמה מגוש ארץ העמים שמטמא באוהל והתו' כתבו שמטמא במגע) וע"כ לא רצה ר' פנחס בן יאיר משום דאינו סובר כרבי דמביאין ירק מחוצה לארץ משום דחוששין לגושיהן דאם הי' סובר כרבי דמביאין ירק מחו"ל א"כ לא הוי אומר עולשין יפות (וכמו דאיתא בשביעית דמשהתיר רבי להביא ירק מח"ל א"כ אין עונשין נעשו יפות וכן כתב הק"ע). וא"כ רבי פנחס בן יאיר שסובר דאין מביאין ירק מחו"ל משום דחוששין לגושיהן. וע"כ לא רצה לאכול בבית רבי מפני שהיו אוכלים חולין בטהרה וע"כ לא הי' רוצה לאכול משו' דס"ל דחוששין לגושיהן וליכא חולין בטהרה וכמו דאמרינן בעבודת כוכבים (ד' כ') א"ר פנחס בן יאיר תורה כו' פרישות מביאה לידי טהרה טהר' מביאה לידי חסידות כו':

וא"כ נתבאר דהא דמתריעין בשביעי' מפני פרנסת עובד כוכבי' הוא משו' שסוב' דיש קנין לעובד כוכבי' בא"י להפקיע מידי קדוש' שביעית ואפשר שסובר דאי אפשר להביא מח"ל משום גושיהן ע"כ אין הקנה רק בפירות של עובד כוכבי' וע"ז אמר אתי דר"ז כרבי דרצה להתיר שביעית מפני פרנסת עניים והם חשודים על השביעית אבל לא משום שרוצים לאכול אחר הביעור דהא אפשר להביא מחו"ל דרבי מתיר להביא ירק מח"ל. ודחברי' כר' פנחס בן יאיר דלית לי' פרנסת עניים החשודי' וכמו שלא הסכי' עם רבי להתיר שמיטה ומתריעין מפני פרנסת אחרים דהיינו פרנסת עו"ג ובכדי שיהיו ישראל יכולים לאכול משל כותי משום דא"א להביא מח"ל דס"ל אין מביאין ירק מח"ל. וע"כ אומר עולשים יפות דאם הי' מתיר להביא ירק מח"ל אם כן לא חשיבי עולשין מאכל אדם כמו שהבאתי מהא (דפ"ז דשביעית):

[**ובזה** יתבאר הירושלמי (ספ"ט דשביעית) ריב"ל הוי מפקיד לתלמידים לא תזבן לי ירק אלא מגינתא דסיסרא קם עמיה כו' א"ל איזיל אומר לרבך לית הדא גינתא דסיסרא דיהודאי הות וקטליה ונסביה מיניה אין בעיתא מחמרא על נפשך אשתווי לחברך. וכתב

המהרי"ט (סמ"ג) הביא הירושלמי (פ"ט דשביעית) שהביא המהרי"ק דריב"ל הוי מפקיד לתלמידיה לא תזבן לי ירק אלא מגינתא דסיסרא לשיטתו דלפי האמת פירות של עובד כוכבים אין בהם תורת שביעית ואמר שהוא סיסרא האמור במקרא ואפי' היה כן מאחר שנכבשה הארץ כבר קודם לכן מה יפה כוחו של סיסרא ועוד מהו זה שאמר לו אלא אי בעית מחמרא על נפשך אשתווי לחברך שהרי אם היה משתוה לחברי' אינה חומרא אלא קולא שיקח מכל העובדי כוכבים וכתב המהרי"ט שכך הוא הפי' שריב"ל היה סובר דיש קנין לעובד כוכבים בא"י להפקיע מידי שביעית והי' מתיר לעצמו ליקח רק מן העובד כוכבים אחר הביעור אלא שהיה חושש דשמא קרקע שביד העובד כוכבים אנסיה הישראל ולקחו ממנו כו' ובהנך מודה ריב"ל דאין להם קנין דקרקע אינה נגזלת ולכך היה מצווה שלא יקחו אלא מגינתא דסיסרא שהיה סובר שאותו העובד כוכבים לא הי' אנסו וירושה הי' לו מאבותיו ואמר לו אלי' לית הדא גינתא דסיסרא דיהודאי הוי וקטליה ונסבי' מיניה. א"כ אף לפי דעתו דסבר יש קנין הכא לא הוי קנין. לכך אמר לו אי בעית מחמרא אנפשך שאתה מדקדק שלא ליקח מסתם העובד כוכבים כו' חומרא יתירא הוא לחוש כו' וחזקה שכל מה שבידו שלו הוא שקנה כו' מן הישראל כו' ויותר טוב היה שתחמיר על עצמך ואשתווי לחברך ולא תקנה כל עיקר מן העובד כוכבים דאין קנין כו' עכ"ל:

והנה מה שכתב ההרי"ט הוא דוחק גדול דהא אמרינן בסוכה (ד' ל) סתם עובד כוכבים כו' ועוד דזהו דוחק שאמר לו שזאת החומרא אינה חומרא ואי בעית לאחמור על נפשך תעשה חומרא יתירא שלא ליקח כלל מן העובד כוכבים משום דאין קנין:

ע"כ נראה לי שאמר לו שמה שאמר לי' ליקח מן סיסרא ולא משאר עובד כוכבים משום דילמא אינה שלהם. ואם כן אין קנינו מפקיע רק משל סיסרא שהיה מחזיק אותו שהקרקע שלו שקנה בדמים וא"ל אדרבא דקטל' סיסרא ליהודאי ונסביה מיניה וא"כ אינו מפקיע מקדושה כיון דהוי גזילה בידו וע"כ אמר לו אין בעית לאחמורי על נפשך לחוש לגזל וא"כ ליכא פעולה ליקח מן העובד כוכבים דכיון דלא קנה ע"כ אינו מפקיע הקדושה. ועל כן א"ל אי בעית לאחמורי אשתווי לחברך דהיינו שיקח ירק הבא מחוץ לארץ וכמו שהתיר רבי להביא ירק מח"ל פי' דבודאי דלא יעבור על שביעית אך הענין הוא מפני שחוששין לגושיהם ע"כ יסמוך על חביריו:

וכל זה הוא לשיטת הירושלמי אבל הש"ס דילן סובר דאין מתריעין בשביעית אלא מפני האילנות לרשב"ג וכמו דאיתא בתענית (ד' ט) ת"ר מתריעין על האילנות כו' על הבורות והשיחין והמערות אפי' בשביעית ורשב"ג אומר אף על האילנות בשביעית

מפני שיש בהם פרנסה לעניים וכתבו התוס' פי' בספיחים היוצאים מהם כו' עיין שם ודו"ק:

פרק ד

הלכה א

קטע י

ר' יצחק בר נחמן בשם ריב"ל יוה"כ שחל להיות בשבת אע"פ שאין נעילה בשבת מזכיר של שבת בנעילה ר' סימון בשם ריב"ל שבת שחל להיות בחנוכה אעפ"י שאין מוסף בחנוכה מזכיר של חנוכה במוסף אוספין עלה ר"ח שחל להיות בתענית אעפ"י שאין נעילה בר"ח מזכיר של ר"ח בנעילה ר"ח ותענית איכן הוא מזכיר של ר"ח ר' זירא אמר בהודיי' ר' בא בר ממל אמר בעבודה ר' אבינא אומרה ברכה רביעית א"ר בא מה מצאנו בכל מקים אומרה ברכה רביעית אף כאן כו' ונפק עובדא כהדא דר' בא:

[**הנה** זה הירושלמי כבר ביארתי בספרי נועם ירושלמי ש דברכות) וביארתי שם כל הירושלמי והא דקאמר ר"ח שחל להיות בתענית כו' ביארתי שם דקאי על תפלת נעילה היכן הוא אומר של ר"ח. וביארתי שם דהא דבכל מקום אומר בעבודה היינו משום דתפלת שחרית אינה באה משום היום דווקא דהא בכל יום מתפלל שחרית ומנחה ע"כ אומר בעבודה רק במוסף אומר של ר"ח באמצע הוא משום דמוסף באה בשביל מוספי שבת א"כ נתחדשה מחמת שבת ע"כ אומר של ר"ח באמצע ועל כן מיבעי' ליה בר"ח שחל להיות בתענית ומתפלל של נעילה שתפלה באה מחודשת מחמת שהיום הוא תענית ציבור. ע"כ מיבעי' ליה בר"ח ג"כ אם שהוא אומר בעבודה או שאומרה ברביעית כיון שהתפלה מחודשת מחמת היום וע"ז אומר מה מצינו בכל מקום ברביעית אף כאן אומרה ברכה רביעית פי' בתפלת נעילה שהיא באה מחודשת מחמת אותו היום אע"פ שאין התפלה מחמת ר"ח בעצמה אעפ"כ כיון שנתחדשה התפלה לאותו היום ע"כ צריך לאומרה באמצע. ואע"פ שכתב הטור דתפלת נעילה הוי י"ח ברכות בת"צ אעפ"כ הא הירושלמי ס"ל לפי מה שכתבו התוספות בברכות (דף כא) דתפלת מוספין של ר"ח נמי מתפלל י"ח ואעפ"כ מתפלל באמצע כיון שנתחדשה רק מחמת אותו יום ע"כ צריך לאומרה באמצע והא דבחנוכה אפי' במוספין של שבת ור"ח אינו אומר רק בהודאה. הוא דבחנוכה עצמה לא מצינו שיאמר של חנוכה ברכה רביעית משא"כ בר"ח שאומר במוספין של ר"ח ברכה רביעית.וע"ז אומר בירושלמי אמר ר' בא מה מצינו בכל מקום

אומרה בברכה של רביעית (פי' במוספין של ר"ח) אף כאן אומרה ברכה רביעית כיון שנתחדשה מחמת אותו יום עיין שם שביארתי בארוכה]:

וכעת נראה לי דקאי על תפלת מוסף שמתפלל בתענית ודבר זה יתבאר עפ"י מה שכתב הר"ן (פ"ק דתענית) מדאמרי' הכא דליבעי רחמי בריבעא בתרא דיומא משמע דכ"ד ברכות דאידך פרקין אינו בתפילת שחרית דא"כ תהא עיקר התפילה בבוקר והכא משמע שעיקר התפילה בערב ולא עוד אלא שמכאן סמך ר"ת לומר שא"א כ"ד ברכות אלא בערב בתפילת נעילה ואין ראי' כו' ועוד שאפי' בתענית שמתפללין בהם כ"ד הוי מפשי טפי ברחמין ברמשי מבצפרא שהיו שם שתי תפלות מנחה ונעילה ואפשר ג"כ שהיו מאריכין עוד בבקשת רחמים כו' והר"ש הלוי אמר שלאותן כ"ד ברכות היו מייחדים תפלה בפני עצמה כעין מוסף וסמך לו על מה שאמרו בירו' פ"ק דברכות ר' יוסי ור' אחא נפקין לתעניתא אתא ציבור מקרין שמע בתר תלת שעין ובעי ר' יוסי ור' אחא ממחי בידן א"ל רב אחא ולא כבר קראו אותה בעונתה כלום קוראין אותה אלא כדי לעמוד בתפלה מתוך ד"ת א"ל מפני הדיוטות שלא יאמרו בעונתה הם קוראין אותה ולפיכך אמר הרב שבשחר השלימו את התפלה כולה ואח"כ התפללו בתפלה אחרת כעין מוסף ואין ראי' לפי שמתוך כ"ד ברכות לא היו מתפללין עד שהיו כל הציבור מתאספין והיו היחידים צריכים לקרוא ק"ש ולהתפלל בשחר ואח"כ כשהי' בא ש"ץ להתפלל כ"ד ברכות היו חוזרין אותה כדי שיעמוד בתפלה מתוך ד"ת אבל משמע ודאי דאינה תפלה אחרת שלא מצינו יום שנתחייב בד' תפלות כדפרכינן בתעני' תענית ומעמדות מי אית בהו מוסף ומפרקינן חסורי מיחסרא והכי קתני בג' פרקים בשנה נושאין כפיהם כל זמן שמתפללין ויש מהם ד' פעמים ביום שחרית מוסף מנחה ונעילה ואלו הן ג' פרקים תעניות ומעמדות ויום הכיפורים כו':

ולי נראה דשיטת הירושלמי הוא כמו שכתב בעל המאור ולא כהר"ן וזה יתבאר עפ"י דאמרינן בירושלמי (פ"ג דר"ה ה"ב) קומי ריב"ל תקעין בתעניתא ר' יוסי בעי ויתקעון קומי בחצוצרות ולא שמיע דתני חצוצרות המקדש אין חצוצרות בכולן ויתפללו לפניו כ"ד כהדא ר' יוחנן מתפלל בתשעה באב כ"ד ומפקד לתלמודי' לא תילפין מיני הדין עובדא דצריכא לי' אבל הוא תענית ציבור הוא ריב"ל אינו תענית ציבור ר' יונה כו' בשם ריב"ל אבל הוא אינו ת"צ וא"ר זעירא מילתא דר' יוחנן אמר יחיד בט' באב מתפלל ארבע לא אמר אלא ארבע הא כ"ד לא וא"כ מבואר שהתפלל ר' יוחנן ארבע בתשעה באב משום דילמא תענית ציבור הוא אלמא דבתענית ציבור מתפללין ארבע:

והא שהקשה הר"ן דהא אמרינן בתענית (דף כ"ו) בשלשה פרקים כו' ופריך תענית ומעמדות מי איכא מוסף ומשני חסורי מיחסרא והכי קתני בשלשה פרקים בשנה כהנים נושאין את כפיהם כל זמן שמתפללין ויש מהם ארבעה פעמים ביום כו' זהו רק לשיטת הש"ס דילן אבל לשיטת הירושלמי בתענית נמי איכא ד' תפלות וכמו דאמרינן בירושלמי (רפ"ד דתענית) בשלשה פרקים בשנה הכהנים נושאים את כפיהם ארבעה פעמים ביום בשחרית ובמוסף במנחה ובנעילת שערים כו' ואמרינן שם את ש"מ תלת את ש"מ שמתענין במעמדות ושמתפללין ארבע ואין נשיאת כפים בלילה אלא ביום כו' וא"כ שיטת הירושלמי הוא דהא דקאמר בג' פרקים בשנה הכהנים נושאין את כפיהם ארבעה פעמים ביום בשחרית ובמוסף ובמנחה ובנעילת שערים היינו דבג' פרקים הללו כהנים נושאים את כפיהם ד' פעמים ביום דלא כשיטת הש"ס דילן דמשני דהכי קאמר ויש מהם ארבעה פעמים ביום וא"כ מוכח דשיטת הירושלמי דמתפללין לין בתענית ומעמדות ארבעה פעמים ביום והיינו שחרית ומוסף ומנחה ונעילת שערים וא"כ מוכח ששיטת הירושלמי הוא כמו שכתב בעל המאור:

אך מה שכתב שהמוסף הוא שמתפללין בו כ"ד ברכות מוכח מהירושלמי (פ"ג דר"ה ה"ד ושם) דלא כהרז"ה דקאמ' מילתא דר' יוחנן אמר דיחיד בט' באב מתפלל ארבע לא אמר אלא ארבע הא כ"ד לא אלמא דאע"ג דאומר דאין מתפללין כ"ד בתשעה באב אבל מ"מ הי' מתפלל ארבע והוא דלא כשיטת הש"ס דילן דהש"ס דילן סובר דליכא מוסף בתענית ומעמדות וע"כ איתא בפסחים (ד' נ"ד) ומי א"ר יוחנן ס"ב אינו כתענית ציבור מאי לאו לבין השמשו' לא למלאכה מלאכה תנינא מקום שנהגו לעשות בו מלאכה עושין ובמקום שנהגו שלא לעשות אין עושין כו' אלא מאי אינו כתענית ציבור לתפלת נעילה והא אמר ר' יוחנן ולואי שיתפלל אדם והולך כל היום כולו התם חובה הכא רשות ואיבעית אימא מאי אינו כת"צ לעשרים וארבעה וא"כ מסיק הש"ס דילן כמו הירו' דמאי אינו כת"צ לעשרים וארבעה אבל לתפלת נעילה הרי הוא כתענית ציבור ובירושלמי (פ"ג דר"ה ה"ד) אמרי' מילתא דר' יוחנן אמר יחיד בט"ב לא אמר אלא ארבעה הא כ"ד לא ועי' בפ"מ שמפרש אלא ארבעה היינו ארבעה ששת ברכות שמוסיפין בתענית ושגה בזה דארבע היינו ארבע תפלות:.

אך שצריך לבאר דמ"ט אמרינן בש"ס דילן דט' באב אינו כתעני' ציבור לתפילת נעילה ובירושלמי אמרינן לענין ארבע תפילות אך דדמי לתענית ציבור לענין תפילת נעילה והירושלמי אזיל לשיטתי' דמתפללין בתענית מוסף וא"כ בתענית ציבור יש ד' תפילות וע"כ אמר דט' באב דמי לת"צ לד' תפלות:

והא דאמרינן בירושלמי שם קומי ריב"ל תקעין בתעניתא כו' ויתפללו לפניו כ"ד כהדא ר' יוחנן מתפלל בט' באב כ"ד ומפקד לתלמידיו לא תילפון מיני הדין עובדא דצריכה לי' אבל הוא תענית ציבור הוא ר' יוסי בשם ריב"ל אינו ת"צ כו' איפשר לומר כמו שכתב הר"ן (רפ"ד דתענית) ומדמתמהינן אמוסף ולא מחמהינן אנעילה משמע דתענית אית בהו נעילה אבל הדבר ספק אם הוא בכל התענית אם לא משמע ודאי שכשם שהוא באחרונות כך הוא באמצעות ואפי' לדברי מי שאומר שאין מוסיפין שש ברכות באמצעות כו' וא"כ סובר הר"ן שתפילת נעילה הוא באמצעות ג"כ אעפ"י שאין מתפללין כ"ד. ע"כ אמר ר' יוחנן לתלמידיו דלא ילפין מיני' הדא עובדה דט' באב הוא כתענית ציבור לענין כ"ד אלא לענין ארבע תפלות לשיטת הירושלמי כמו לשיטת הש"ס דילן לענין תפלת נעילה דדילמא ת"ב אינו חמור כתענית ציבור האחרונים ועוד דהר"ן מסתפק אפי' בראשונים שכתב שם אבל בראשונות הדבר צריך תלמוד אי מתפללין בהם נעילה או לא וכיון דדחינן לעיל בפ"ק (ד' מ"ג) הא דתניא אין בין ג' ראשונות לג' אמצעות אלא שבאלו מותרין בעשיית מלאכה ואלו אסורין כו' בתפילה לא קא מיירי איפשר לומר נהי דבאמצעות איכא נעילה ליתא בראשונים וכי קתני אין בין כו' וכן נראה מן התוספתא דקתני מה בין תענית יחיד לתענית ציבור בתענית ציבור כ"ד ברכות משא"כ בתענית יחיד אלמא כ"ד ברכות ותפלה ונעילה כי הדדי נינהו וכיון דליכא כ"ד בראשונות נמי לית בהו כו' ולפי"ז כיון שבתענית של מעמדות מתפללין נעילה יש ללמוד מהם לג' ראשונות ומעתה בכל תענית צבור ראוי להתפלל תפלת נעילה חוץ מד' צומות דבהדי' איתא פ' מקום שנהגו (ד' נ"ד) דט' באב אינו כתענית ציבור לתפלת נעילה ואין צ"ל בשאר צומות והטעם שלא תקנו נעילה אלא בתענית שהוקבעו לתפלה אבל ארבעה צומות לא הוקבעו אלא לאבל כו':

[**וע**"ז אחר בירושלמי (פ"ג דר"ה ה"ג) כהדא ר' יוחנן מתפלל בט' באב כ"ד ומפקיד לתלמידיו לא תילפון מיניה הדא עובדא דצריכה ליה אבל הוא תענית ציבור הוא פי' שט' באב הוא מחמת אבילות אבל לתפילת כ"ד אינו כת"צ) והא דאמר אמר ר' זעירא מילתי' דר' יוחנן אמר יחיד בט' באב מתפלל ארבע לא אמר אלא ארבע הא כ"ד לא ואע"ג דהירושלמי סובר דמתפלל ארבע היינו שחרית ומוסף מנחה ונעילה (דלשיטת הירושלמי מתפללין בתענית מוסף ג"כ וכמו שביארתי) הוא משום דר' יוחנן לטעמי' דאמר ולואי שיתפלל אדם כל היום כולו ואף ע"ג דאיתא בפסחים (ד' נ"ד) התם חובה הכא רשות היינו כיון דמספקא לי' אם אבל הוא או תענית ציבור הוא וע"כ כיון שמסתפק ע"כ אמר דצריך להתפלל ארבע משום דהלואי שיתפלל אדם כל היום כולו אבל לא לענין

כ"ד ועוד איפשר לומר דאע"ג דהר"ן כתב דט' באב לא הוי כת"צ והיינו כמו אחרונות או כמו אמצעות אבל לא גרע מהראשונות ועכ"ז התפלל ר' יוחנן כ"ד משום דכיון דקתני אין בין ג' ראשונות לג' אמצעות אלא שבאלו מותרין בעשיית מלאכה כו' משמע דלכ"ד זה וזה שוין ולא מתרץ דבתפילה לא מיירי כמו דמשני בש"ס דילן ובאמצעיות נמי מתפללין כ"ד דהא קתני אין בין ג' שניות לשבע אחרונות אלא שבאלו מתריעין ונועלין את החנויות הא לכל דבריהם זה וזה שוין וע"כ כיון דבכל התענית שהציבור מתפילין כ"ד ע"כ הי' מתפלל בט' באב נמי כ"ד אבל ריב"ל סובר דאין בין לאו דווקא (או כמו דמשני בש"ס דילן בפסחים (שם) דבתפילות לא קמיירי) וע"כ בס' באב אינו כת"צ אפי' לענין להתפלל כ"ד שאין לו הדין דתענית ציבור רק כראשונות:

וכן משמע קצת דריב"ל סובר דאין בין לאו דווקא ותנא ושייר וכמו דאי' בירושלמי (פ"ק דמגילה ה"ה) ר' סימון בשם ריב"ל אף שמיעת שקלים וכלאים יש ביניהם כו' א"ר יוסה ויאות כלום אמרו משמיעין על השקלים לא כדי שיביאו ישראל שקליהן בעונתן אם אומר את באדר הראשון עד. כדון אית בשתא שיתין יומין כלום אמרו יוצאין על הכלאים לא כדי שיהיוהצמחים ניכרין אם אומר את באדר הראשון עד כדון אינן דקיקין וא"כ אמאי לא תנא להו במתניתין שיש חילוק בין אדר הראשון לאדר השני אלא ודאי דתנא ושייר אך לפי מה שכתב הרא"ש שם דסיפא אירישא קאי היינו דאם קראו תחילה ואח"כ נתעברה דצריך לקרות פעם שני אין ראי' מזה עיין שם ברא"ש ודו"ק אך משמעות הירושלמי דקאמר אף שמיעת שקלים וכלאים יש ביניהן משמע דאע"ג דקאמר אין בין אעפ"כ תנא ושייר ודו"ק

וא"כ לפי"ז דריב"ל סובר דבראשונות (ואיפשר שאפי' באמצעיות) אין מתפללין כ"ד וע"כ לא הי' מתפלל כ"ד ובזה יתיישב הא דקאמר בירושלמי (שם) ר' יוסי בעי ויתפללו לפניו כ"ד כהדא דר' יוחנן מתפלל בט' באב כ"ד כו' ר' יוסי בשם ריב"ל אינו תענית ציבור ולפי מה שביארתי דמי לתענית ראשונות. וע"כ משני אהא דמקשה ויתפללו לפניו כ"ד. והוא משום דבראשונות סובר דאין מתפללין כ"ד:

וא"כ לפי מה שביארתי דהירושל' סובר דבתענית מתפללין מוסף (דלא כשיטת הש"ס דילן) א"כ ניחא בפשיטות הירושלמי דהכא ר"ח ותענית איכן הוא מזכיר של ר"ח ר' זעירא אמר בהודייה כו' ר' אבינא אומרה ברכה רביעית וקאי על ר"ח שאומר בברכה רביעי' דמה מצינו בכל מקו' ברביעית וכמו שביארתי לענין נעילה של תענית יתבאר לענין מוסף של תענית שכולל ר"ח במוסף של תענית בברכה רביעית דלשיטת

הירושלמי מתפלל בתענית תפילה תוספת מחמת התענית והיא נקראת מוסף ועל זה אומר דר"א אומרה ברכה רביעית ודו"ק:

הלכה ג

קטע ד

ה"ג א"ר סימון סוכרא דקיסא טרד א"ר מנא מפני סעוד' ר"ח (ופי' הק"ע שהיו טרודים במנחה הלכך קרבן מוסף אין בו במנחה) ר"א על שם כל התדיר מחבירו קודם את חבירו קריי' מסייע לר' יוחנן ויהי ממחרת החודש השני אין תימר תרין ירחין הוון והא כתיב מדוע לא בא בן ישי גם תמול גם היום אל הלחם:

והנה הירושלמי הזה אין לו ביאור גם הפ"מ נדחק בזה: ע"כ נראה לי לבאר הא דאמר ר' מנא מפני סעודת ר"ח ר' אלעזר על שם כל התדיר מחבירו קודם את חבירו דהנה הא דתנן קרבן מוסף אין בנעילה קרבן עצים אין במנחה צריך להבין דמאי טעמא לא קאמר ג"כ בקרבן מוסף איך הוא הדין לענין מנחה ורש"י פי' קרבן מוסף יום שיש בו קרבן מוסף בירושלים אין מעמד בנעילה בירושלי' וכ"ש במנח' הסמוכה למוסף לפי שהיו טרודין במוסף שיש בו להקריב בהמות יותר מתמיד שהוא אחד שאין לך מוסף בלא שתי בהמות כו':

אבל מפני מה לא תנן במתניתין דקרבן מוסף אין במנחה ובנעילה ועל כן קאמר הירושלמי אמר ר' מנא מפני סעודת ראש חודש ר' אלעזר אמר על שם כל התדיר מחבירו קודם את חבירו:

וזה יתבאר עפ"י מה שביארתי בספרי נועם ירושלמי (פ"ד דברכות בשם ר"י תפילת המנחה ותפילת המוספין תפילת המנחה קודמת הוון בעו מימר כשאין ביום כדי להתפלל שניהן כו' ר"מ בשם ר"י אפי' יש ביום כדי להתפלל שניהן תפילת המנחה קודמת והתני הקדים תפלת המנחה לתפילת המוספין יצא לשעבר הא בתחילה לא פתר לה בשלא הגיע זמן התפילה כהדא דריב"ל מפקד לתלמידיו אין הוה לכון אריסטון ומטא יומא לשית שעין עד דלא תסקון לאריסטון תהוון מצלין דמנחא עד דלא תסקון:

והנה בספרי נועם ירושלמי (פ"ד דברכות) כתבתי שם דהרא"ש כתב בפ"ד דברכות דמשמע שכך אמר להם דבשעת מנח' קטנה שהוא עיקר זמן המנחה יש להקדים תפלת המנחה קודם לתפלת המוסף אבל מנחה גדולה דשבע שעות אין לחוש ומיהו גמרא לא סבר הכי דאפי' בשעה שביעית פסקינן שצריך להקדים תפילת המנחה. והא דקאמר בירושלמי פתר לה בשלא הגיע זמן התפילה כהדא דריב"ל מפקד לתלמידיו אין הוה לכון אריסטון (פי' שמביא ראי' שאין זמן התפלה לכתחילה בזמן המנחה גדולה) ומביא ראי'

מדריב"ל שצוה לתלמידיו שיתפללו מנחה בזמן מנחה גדולה שהוא לאחר שש שעות קודם שיעלו לאכול באריסטון (פי' סעודה) וא"כ מוכח שזמן מנחה גדולה היינו דווקא אם צריך לאכול באריסטון (דהיינו בסעודה) וא"כ מוכח שאין זה עיקר זמנה וכן כתב המעיו"ט שסברת הירושלמי שעיקר זמן המנחה בזמן מנחה קטנה והביא סיוע להרמב"ם שכתב דווקא בדיעבד יצא אם התפלל מנחה בזמן גדולה עיין שם שביארתי היטיב].

ובזה יתבאר הירושלמי דהכא דא"ר מנא מפני סעודת ר"ח ר' אלעזר על שם כל התדיר מחבירו קודם את חבירו (פי' דע"כ קאמר ביום שיש בו קרבן מוסף אין בו נעילה ולא קתני אם צריך להתפלל מנחה. ע"ז אומר דאינו צריך לומר הדין הדין במנחה משום דהטעם דאין מעמד בנעילה הוא כמו שכתבו התו' בתענית (ד' כ"ו) קרבן מוסף אין בו נעילה פי' יום שמקריבין בו מוסף אין בו נעילה לפי שטרודים הם במוסף ואין להם פנאי לומר נעילה וע"כ תנא נעילה ולא תנא מנחה ומשני דמנחה כבר התפלל והיינו משום סעודת ר"ח. ופי' ר' עקיבא סובר דזמן המוסף של ר"ח הוא כמו בשבת דמוספין בשש כמו דאיתא בפסחים (ד' נ"ח) (ולא סבר כמו שחילקו התוס' דזה מיירי בשבת וכמו שהאריך בזה המ"א באו"ח (סי' רפ"א) על מה שכתבו התוס' בברכות (ד' כ"ח) בתוספות ד"ה וס"ל מוספין כל היום הקשה הר"ש דאמרינן פ' תמיד נשחט (ד' נ"ח) מוספין בשש ובזיכין בשבע וכ"ת ה"מ למצוה אבל כל יומא נמי זמנה הוא הרי ביומא (דף ע') (וכן הגיה המ"א) משמע שהמוספין היו נשחטין עם התמיד ומקטירין עמו ותירץ דהתם מיירי בשבת עכ"ל וכתב המ"א דזה מיירי בשבת (פי' דכתיב וביום ולא ילפינן מרגלים והוא הדין ר"ח ולכן מקריבין בשש אבל הירושל' סובר דר"ע סובר דכיון דבשבת לא ילפינן בשש הוא הדין מוספין של ר"ח נמי קריבין בשש:

ובזה יתבאר הירושלמי א"ר מנא מפני סעודת ר"ח ר' אלעזר על שם כל התדיר מחבירו קודם את חבירו (פי' שר' מנא מיישב על מה שקשה במתני' דתנן קרבן מוסף אין בו נעילה וקרבן עצים חין בו מנחה דאמאי לא תנן בקרבן מוסף איך הוא הדין במנחה ורש"י כתב וכ"ש במנחה הסמוכה למוסף לפי שהיו טרודין במוסף כו' והירושלמי לא ניחא ליה לתרץ דע"כ לא חשיב מנחה משום דהוא אתי במכש"כ וע"כ קאמר ר' מנא מפני סעודת ר"ח ור' אלעזר אומר על שם כל התדיר מחבירו קודם את חבירו וע"כ צריך להתפלל מנחה תחילה לשיטת הירושלמי דאם צריך לכנוס לסעודה והוא לאחר שש צריך להתפלל מנחה מקודם וא"כ הכא שהמוספין קריבין בשש וצריך להתפלל תפילת המוספין אח"כ א"כ הגיע זמן של מנחה גדולה וצריכים לאכול סעודת ר"ח וא"כ צריך

להתפלל מנחה מקודם. ע"כ קאמר קרבן מוסף אין בו נעילה משום דמנחה כבר התפלל קידם מוסף וקרבן עצים אין בו מנחה:

וע"כ אמר לו בן עזאי כך הי' ר' יהושע שונה קרבן מוסף אין בו מנחה קרבן עצים אין בו נעילה. והטעם הוא דהא דמוספין קריבין בשש היינו רק בשבת (וכמו שכתב המ"א) והוא משום דכתיב וביום אבל בר"ח וברגלים מוספין קריבין קודם. וא"כ קשה דאמאי לא קאמר הדין במוספין במנחה וע"כ אמר משום ריב"ח דמוספין אין בו מנחה וקרבן עצים אין בו נעילה וחזר ר' עקיבא להיות שונה כבן עזאי:

וע"כ תנן ביומא (ד' ע') ויצא ועשה את אילו ואת איל העם ואת שבעת כבשים תמימים בני שנה דברי ר' אליעזר ר"ע אומר עם תמיד של שחר היו קריבין אלמא דביוה"כ קריבין בשחר וכן ברגלים ובר"ח והוא לאחר שאמר לו בן עזאי קרבן מוסף אין בו מנחה והא שלא התפללו מנחה מקודם הוא משום דהקריבו מוספין קודם שש. וחזר בו ר' עקיבא והודה לדברי בן עזאי וע"כ אומר דהמוספין של יוה"כ קריבין עם תמיד של שחר דלא ילפינן ר"ח ורגלים משבת וכמו דתנן בתענית שחזר בו ר' עקיבא:

והא דקאמר בן עזאי כך הי' ר' יהושע שונה קרבן מוסף אין בו מנחה וביארתי שהוא משום שסובר דקרבן מוסף של ר"ח קרב קודם שש הוא משום דאזיל לטעמי' דאמרינן בסוכה (ד' נ"ג) תני' אמר ר' יהושע בן חנני' כשהיינו שמחים שמחת בית השואבה כו' כיצד שעה ראשונה תמיד של שחר משם לתפילה משם לקרבן מוסף משם לתפילת המוספין כו' משם לאכילה ושתי' משם לתפילת המנחה וא"כ קשה דאיך אכלו קודם תפילת המנחה אלא ודאי דהקריבו המוספין קודם שש וע"כ לא הגיע עדיין זמן מנחה גדולה וא"כ מוכח מזה דס"ל לר' יהושע בן חנני' דמוספין של חול המועד קריבין קודם שש והוא הדין למוסף ר"ח:

[**ובזה** יתבאר הירושלמי (פ"ה דסוכה ה"ו וסוף שקלים) מוספי שבת ומוספי ר"ח מי קודם ר' ירמי' סבר מימר מוספי שבת ומוספי ר"ח מוספי ר"ח קודם חייליי' דר' ירמי' מן הדא שירו של שבת ור"ח של ר"ח קודם וא"ר יוסי שני' היא דאר"ח בשם ר"י כדי לפרסמו ולהודיע שהוא ר"ח כיצד הוא עושה שוחט מוספי שבת ואומר עליהן שירו של ר"ח ברם הכא מוספי שבת ומוספי ר"ח מוספי שבת קודמין על שם כל התדיר מחבירו קודם את חבירו:

והנה בסוף שקלים הקשה הק"ע דהא מתניתין בר"פ כל התדיר מוספי שבת קודמין למוספי ר"ח וי"ל דר' הוה סמי למתניתין מקמי ברייתא ובספרי נחלת יהושע (סי' רכ"ו) כתבתי דאיפשר לומר דסובר ר' ירמי' דהא דתדיר ושאינו תדיר תדיר קודם היינו דווקא

אם רוצה לקיים שניהם אבלאם אין לו רק א' מהם איפשר דאינו קודם וע"ז בעי לה בירושלמי לענין לדחות עיין שם שביארתי בארוכה:

אבל לפי מה שביארתי איפשר לומר דבעי לה בירושלמי מוספי שבת ומוספי ר"ח מי קודם דהא דתנן דמוספי שבת קודם למוספי ר"ח איפשר דזהו דווקא אם לא הקריבו תחילה מוספי ר"ח עד שעה ששית וע"כ תנן דמוספי שבת קודם למוספי ר"ח משום דתדיר ואינו תדיר תדיר קודם אבל הכא בירוש' בעי לה אם עדיין לח הגיע שעה ששית ומוספי שבת קריבין בשש משום דכתיב וביום אבל ר"ח זמנה קודם אם יכול להקריב ר"ח תחילה. דהא עדיין לא מטא שש וע"כ אף ששבת תדיר אעפ"כ כיון דלא מטא עדיין זמן של מוספין של שבת ע"כ יכול להקריב ר"ח קודם או כיון דבדיעבד הוי זמן המוספין כל היום ע"כ צריך להקריב של שבת תחילה

אך א"כ תלוי זה במה שביארתי בספרי נועם ירושלמי (פ"ד דברכות) החילוק שבין בבלי לירושלמי דלהירושלמי אינו צריך להקדים תפילת המנחה לתפילת המוספין אלא בזמן מנחה קטנה דאז עיקר זמנה לכתחילה אבל בזמן מנחה גדולה צריך להקדים תפילת המוספין אע"ג דמנחה הוא תדיר. אך כיון דלכתחילה הוא יכול להתפלל מנחה הוי כמו שלא חלה עליו חובת המנחה. והש"ס דילן חולק ע"ז עיי"ש וא"כ לשיטת הבבלי אמאי אינו יכול להקריב מוספי ר"ח קודם מוספי שבת כיון דלא מטא עדיין זמן המוספים של שבת אע"ג דזהו רק למצוה אעפ"כ כיון דלכתחילה אינו יכול להקריב א"כ אמאי לא יקריב מוספי ר"ח תחילה:

ע"כ נראה לי דמה שכתב המ"א על המהרש"א שצריך עיון במה שכתב דמוספי שבת קריבין בשש הוא משום דאין מקריבין בו נדרים ונדבות ובאמת עיקר הטעם בשבת הוא משום דכתיב וביום נ"ל דאפשר לומר דהטעם דהתורה אמרה דווקא במוספין וביום דהיינו לאחר הטעם הוא משום דנדרים ונדבות אין קריבין בשבת וע"כ אמרה התורה וביום שיהיו המוספין קריבין שש אבל בר"ח ובחוה"מ דנדרים ונדבות קריבין בו א"כ איך יאחר זמן המוספין עד שש הא צריך להקריב נדרים ונדבות וצריך להקריב תחילה המוספין משום דמוספין קדישי טפי ולא דמי להא דאמרינן ההם מוספי שבה קודם למוספי ר"ח ומשני אטו ר"ח למוספין דידי' אהני למוספי שבת לא אהני היינו משום דמוספי שבת ג"כ אתי לחובת היום של שבת ע"כ מהני להו קדושת ר"ח. אבל לא לנדרים ונדבות דלא אתי כלל מחמת היום (ועוד דלשיטת הירושלמי לא אמרינן אטו ר"ח למוספי דידי' אהני למוספי שבת לא אהני דהא איתא בירו' (פ"ז דיומא ה"ב) אתי' דר"א כב"ש כמה דב"ש אומרי' תדיר ומקודש מקודש קודם כן ר' אליעזר אומר תדיר ומקודש

מקודש קודם האיך עבידא עבודת היום מקודשת ומוספי היום תדירין עבודת היום קודמת למוספי היום אלמא דלשיטת הירושלמי לא מהני קדושת יוה"כ לענין מוספי היום ועיין בספרי נחלת יהושע ס' כ"ה). וע"כ בר"ח דצריך להקריב נדרים ונדבות צריך להקריב תחילה המוספין בכדי שיוכל להקריב אח"כ נדרים ונדבות ע"כ יכול להקריב אפי' בשחרית משא"כ בשבת שאין נדרים ונדבות קריבים ע"כ אמרה תורה וביום לאחר משא"כ בר"ח. וכן ביוה"כ מקריב בשחר המוספין מחמת שצריך להקריבו מה שהוא עבודת היום ומוספין הוי תדיר וע"כ מקריב המוספין בשחרית: והשתא ניחא מה שכתב המהרש"א שע"כ מוספי שבת קרב בשבת בשש הוא משום דאין נדרים ונדבות קריבין בו. ע"כ יכול לאחר המוספין עד שש:

ובזה יתבאר הירו' (פ"ה דסוכה) שהבאתי מוספי שבת ומוספי ר"ח מי קודם ר"י סבר מימר מוספי ר"ח קודם היינו משום דמוספי ר"ח קדמו למוספי שבת דמוספי ר"ח קרב לפני שש ומוספי שבת קרב בשש וע"כ כיון דלא מטא עדיין זמן מוסף של שבת ע"כ מוספי ר"ח קודם (והא דתנן דמוספי שבת קודם למוספי ר"ח היינו אם לא הקדים תחילה מוספי ר"ח וע"כ מוספי שבת קודם משום דהוי תדיר). משא"כ לכתחילה יכול להקריב מוספי ר"ח קודם משום דמוספי ר"ח קודם אך זהו דווקא אי אמרינן דהטעם דמוספי שבת קרב בשש הוא משום דכתיב וביום וא"כ מוספי ר"ח קודם:

אבל אי אמרינן דהטעם דמוספי שבת קריבין בשש הוא משום דאין נדרים ונדבות קריבין בו ע"כ יכולים לאחר זמן המוספין של שבת משא"כ בר"ח דנדרים ונדבות קריבין בו ע"כ צריך להקדים המוספין תחילה משום דקדישי טפי וא"כ אם שבת הואי ר"ח א"כ כיון דמ"מ אין נדרים ונדבות קריבין מחמת דהוי שבת א"כ מוספי ר"ח נמי קריבין בשש כמו במוספי שבת. וע"כ מוספי שבת קריבין תחילה משום דתדיר כיון דשניהם הוי בזמן א' משא"כ אם הטעם משום דכתיב וביום וא"כ בר"ח אפי' הוא בשבת א"כ של ר"ח קדים וע"כ סבר ר' ירמי' דמוספי ר"ח קדים ומסיק בירושלמי דשבת קודם דכיון דהחילוק הוא משום דבר"ח קריבין נדרים ונדבות משא"כ בשבת וא"כ בשבת ר"ח כיון דמ"מ אין נדרים ונדבות קריבין בו ביום וא"כ מוספי ר"ח נמי קריבין בשש וא"כ מוספי שבת קודם משום דהוי תדיר ודו"ק:

ובזה יתבאר הא דאיתא בירושלמי (פ"ד דסוכה ה"ב) אר"י ב"ח כל הימים של שמחת בית השואבה כו' בתחילה היו הולכין להקריב את המוספין ומשם היו הולכין להקריב נדרים ונדבות ומשם היו הולכין לאכול ולשתות. ובש"ס דילן איתא בסוכה (ד' י"ג) משם לקרבן מוסף משם לתפילת המוספין משם כו' משם לאכילה ושתי' משם לתפילת המנחה וא"כ

איך אכלו קודם המנחה וא"כ צריך לומר דהקריבי המוספין קודם שש וא"כ קשה דמ"ש ממוספין דשבת אך הוא כמו שביארתי דבשבת אין נדרים ונדבות קריבין ע"כ כתיב וביום לאחר. אך בחוה"מ דאיכא נדרים ונדבות ע"כ הקריבו המוספין קודם. וע"כ איתא בירושלמי ומשם היו הולכין להקריב נדרים ונדבות ומשם היו הולכין לאכול ולשתות שזהו להורות שהקריבו המוספין קודם שש ודו"ק]:

הלכה ה

קטע י

שם (ה"ה) רשב"ל בעא קומי ר' יוחנן מהו לומר שיר בלא נסכים א"ל נשמעינה מן הדא דתני בזה ובזה היו הלוים עומדים על הדוכן ואומרים וישב עליהם את אונם כו' ר' אבהו אמר אתפלגון ר' יוחנן ורשב"ל ר' יוחנן אמר אומרים שיר בלא נסכים רשב"ל אמר אין אומרים שיר בלא נסכים התיב ר' יוחנן לרשב"ל והתני' בזה ובזה היו הלוים עומדים על הדוכן ואומרים וישב עליהם את אונם וא"ל רשב"ל מה את שמע מינה, א"ל מאחר שאלו נסכים הי' זמנו של שיר הי' ר' יוחנן אמר שירו של יום רשב"ל אמר שירו של אתמול:

והנה הירושלמי הזה אין לו ביאור והק"ע והפ"מ פירשו אותו בדחוקים ע"כ נראה לי לבאר ע"פ מאי דאמרינן בערכין (ד' י"ב) איבעי' להו נסכים הבאים בפני עצמן טעונין שירה או אין טעונין שירה כיון דאמר ר' שמואל בר נחמני א"ר יונתן מניין שאין אומרים שירה אלא על היין וכו' אמרינן או דילמא אאכילה ושתי' אמרינן אשתי' לחודי' לא אמרינן ת"ש ר' יוסי אומר מגלגלין זכות ליום זכאי כו' האי שירה מאי עבידתי' אלימא דעולת חובה מי הוה בשבעה עשר בתמוז בטל התמיד כו' אלא לאו דנסכין אמר רבא ואיתימא רב אשי ותסברא שירה דיומי' לה' הארץ ומלואה וישב עליהם אה אונם שירה דארבעה בשבא הוא אלא אילי' בעלמא הוא דנפל בפומיי' והא עומדים על הדוכן קתני כדר"ל דאמר ר"ל אומרים שירה שלא על הקרבן אי הכי בנסכים נמי לימא נפיק מיני' חורבא (פי' דאתי' למימר כי הכי דנסכים הבאים בפני עצמן רשות נסכי הבאים עם הקרבן נמי רשות):

ובזה יתבאר הירושלמי (ויש בו ט"ס וצריך להגיהו וכצ"ל) רשב"ל בעא קומי ר' יוחנן מהו לומר שירה בנסכים (וכצ"ל) א"ל נשמעינה מהדא דתני בזה ובזה היו הלוים עומדים על הדוכן ואומרים וישב עליהם את אונם וכו' ר' אבהו אמר אתפלגון ר' יוחנן ורשב"ל ר' יוחנן אמר אומרים שיר בנסכים (כצ"ל) רשב"ל אומר אין אומרים שיר בנסכים:

וע"ז התיב ר' יוחנן לרשב"ל והתני בזה ובזה היו הלוים עומדים על הדוכן ואומרים וישב עליהם את אונם אמר רשב"ל מה את שמע מינה (פי' מה זה ההוכחה שאומרים שירה על

הנסכים (והוא משום דר"ל סובר דצריך לומר דאילי' בעלמא הוא דנפיל בפומיי' דאל"ה איך אמרו שירה דד' בשבתא וא"כ אין ראי' דאומרים שירה על הנסכים וכמו שאומר דרשב"ל אמר שירו של אתמול הי' אבל ר' יוחנן סובר דכיון דנסכים הוא תשלומין ע"כ צריך לומר השירה של יום שהקריבו בו הקרבן וע"כ מוכח שאומרים שירה על הנסכים וע"ז אומר ר' יוחנן אמר שיר של יום הי' רשב"ל אמר שירו של אתמול הי':

וא"כ צריך לבאר דמ"ט לא אמרינן בש"ס דילן דהשירה שאמרו ביום ד' הוא לנסכים שהקריבו הקרבן ביום ד'. ועיין בתוס' ערכין (ד' ב') בד"ה ותסברא שירה דיומא ואי נמי נסכים הבאים בפני עצמן טעונים שיר של יום שמביאין אותו ולא שיר שהי' ראוי ביום הבאת הקרבן עכ"ל וכבר ביארתי בספרי נחלת יהושע (ס' ה') על הא שכתבו התוס' בחגיגה (ד' ט') דאם היה פשוט בראשון וחיגר בשני מי אמרינן כיון דחיובא רמי עליה בראשון תו לא פקע מיניה אע"ג דהשתא לא חזי או דילמא כיון דתשלומין זה לזה לר' אושעיה לא מיחייב ומיהו כיון דהשתא לאו בר חיובא הוא לא מצי מייתי לי' הואיל ואיני בביאה אינו בהבאה וכתב המהרש"א דמסקנת התוס' הוא דאפי' לר' יוחנן דאית ליה תשלומין דראשון אפ"ה כיון דהשתא לאו בר חיובא לא מצי מייתי ומש"ה לא מצי למימר דאיכא בינייהו בכה"ג:

וכן הוכיח הט"א דאפילו לר' יוחנן נמי פטור מהא דאמרינן בריש חגיגה (ד' ב') הכל לאתויי מאי לאתויי חיגר ביום ראשון ונתפשט ביום שניהניחא למ"ד כולן תשלומין זה לזה אלא למ"ד כולן תשלומין דראשון לאתויי מאי והשתא אם איתא דחיגר ביום ראשון ונתפשט ביום שני חייב לימא דאתי לאתויי מי שהי' פשוט ביום ראשון ונעשה חיגר ביום שני למ"ד כולן תשלומין דראשון אלא ודאי דאפי' למ"ד כולן תשלומין דראשון אפ"ה פשוט ביום ראשון ונעשה חיגר ביום שני פטור:

והנה בירושלמי (פ"א דחגיגה ה"א) אמרינן המפריש עולת ראי' ומת היורשין חייבין להביאה ואמרינן התם א"ר בא בר ממל מחלוקת שמואל ור' יוחנן דתנינן תמן האשה שהביאה חטאתה ומתה יביאו היורשין עולתה שמואל אמר במופרשת ור"י אמר אפי' אינה מופרשת וא"כ אם מת לאחר יום ראשון איך יוכלו היורשים להפריש עולת ראי' אפי' למ"ד שיעבודא דאורייתא דכיון שאינו בביאה אינו בהבאה ולא גרע מחיגר דכיון דבעינן שיהא בר חיובא בסוף ימי שבעה ג"כ ואפי' למ"ד כולן תשלומין דראשון וא"כ איך יתחייבו היורשים:

אלא ודאי דלשיטת הש"ס דילן אף דאמרינן כולן תשלומין דראשון אפ"ה בעינן שיהא באותו יום בר חיובא ולא דיהבינן לו כל החיוב של יום ראשון אלא דיהבינן לי' החיוב של

אותו היום ג"כ. וא"כ כיון דבאותו יום שהוא לתשלומין נעשה חיגר נפטר משא"כ לשיטת הירושלמי אף שהוא פטור באותו יום של תשלומין אעפ"כ יהבינן לי' כל החיוב של יום הראשון אע"ג דמצד יום של תשלומין הוא פטור משא"כ לשיטת הש"ס דילן לא יהבינן ליה כל החיוב של יום ראשון אלא א"כ הוא בר חיובא באותו היום וע"כ פסק הרמב"ם דאינן מחויבים להביא רק במפורשת אע"ג שסובר דשיעבודא דדאורייתא. עיי"ש.

ובזה ניחא דע"כ אומר הירושלמי דר' יוחנן סובר דהשירה הי' על נסכים וכיון דהקרבן הי' של יום ד' ע"כ צריך לומר השירה של יום ד' אפי' במוצאי שבת ור"ל פליג על זה משא"כ להש"ס דילן אעפ"י שהוא תשלומין לקרבן של יום ד' אעפ"כ צריך לומר השירה של אותו היום וכמו דאמרינן בברכות (ד' כ"ו) טעה ולא התפלל מנחה בע"ש מתפלל בליל שבת שתים. טעה ולא התפלל מנחה בשבת מתפלל במוצאי שבת שתים של חול אלמא דאם לא התפלל מנחה בערב שבת מתפלל שתים של שבת וכן אם לא התפלל בשבת מתפלל במוצאי שבת שתים של חול ועיין שם בתוספות ד"ה טעה כו':

[**ובזה** יתבאר הירושלמי (פ"ב דחגיגה) עורות של מי ר' טבי בשם ר' יאשי' אתפלגון ר"י ורשב"ל ר"י אומר של כל המשמרות רשב"ל אמר של אותו המשמר ופי' דפליגי ביו"ט של עצרת שחל להיות בשבת יום טבוח לאחר השבת וביו"ט שכל המשמרות שוות משא"כ בחול וע"כ מיבעי' ליה העורות של מי ופליגי בה ר"י ור"ל דלר' יוחנן העורות של כל המשמרות כמו שהי' ביו"ט ולר"ל העורות של משמר הקבוע כמו בחול) והמ"ל הקשה ברמב"ם (פ"ה מה' כלי המקדש ה"ה) דלמה לא הביא הא דר' יוחנן דהעורות של כל המשמרות:

אבל לפי מה שביארתי הירושלמי אזיל לשיטתיה וכן ר"י ור"ל אזלי לשיטתיי' והש"ס דילן אזיל לשיטתיה דהא דפליגי בירושלמי דר' יוחנן סובר דהעורות של כל משמרות הוא משום דשיטת הירושלמי דאפי' נעשה בר פטור נמי חייב וכן לענין שירה בנסכים דהנסכים הוא תשלומין לנסכים שצריך להביא עם הקרבן וע"כ צריך לומר השירה של יום ד' (וע"כ סובר ר' יוחנן ג"כ דהעורות הם של כל המשמרות דיהבינן להם זכות של הפצרת גופה והעורות הם של כל המשמרות) ור"ל אזיל לטעמיה שסובר דאמרו שירה בלא נסכים דאפי' היו מביאים נסכים והוא תשלומין של נסכים של יום ד' אעפ"כ צריך לומר השירה של מוצאי שבת וע"כ סובר דאמרו שירה של אתמול ואילי' בעלמא דנפל כו' משא"כ לר' יוחנן אמרו שירה של יום דהיינו תשלומין לנסכים הבאים עם הקרבן וע"כ אומר דשיר של יום היה וכל זה הוא לשיטת הירושלמי אבל לשיטת הש"ס דילן שהוא כשיטת ר"ל בירושלמי דאם הוא לתשלומין אעפ"כ צריך לומר השירה של מוצאי

שבת (וכן לענין אם הי' פשוט בראשון ונעשה חיגר בשני אינו חייב בקרבן ראיה אלמא אעפ"י שהוא לתשלומין דראשון אעפ"כ כיון דלא הוי בר חיובא באותו יום אינו חייב אלמא דלא יהבינן ליה כולא חיובא דראשון) ה"נ לענין עורות אינו שייך לכל המשמרות כמו ברגל אלא למשמר הקבוע משל אותו היום וע"כ לא הביא הרמב"ם האי דינא דהעורות של כל המשמרות דהש"ס דילן חולק על זה וכמו שביארתי ודו"ק]: